

Natoaktual Quarterly Review

VOLUME 7

duben - červen 2009

2/2009

O pirátech z Afriky a ambicích NATO

Co vede Severoatlantickou alianci k misi v somálských vodách s. 3

Podpůrců Aliance na první pohled přibývá, na druhý pohled se polarizují

Aktuální výzkum podpory Aliance potvrdil vzestupný trend s. 9

Rozhovor: Větší rozdíly než mezi Evropou a USA začínají pánovat uvnitř Evropy samotné

Rozhovor s britským expertem Alistairem Cameronem z Royal United Services Institute for Defence and Security Studies s. 16

České gripeny nad Pobaltím startovaly i k vojenským cílům

Gripeny byly v Pobaltí zapojeny do alianční mise Air Policing s. 20

Zahraniční mise AČR pro rok 2010 schváleny. Co se změní?

Vláda i Parlament si tentokrát se schválením zahraničních misí pospíšily s. 22

Knihovna IC NATO je bohatší o nové jedinečné publikace

Knihovna IC NATO provedla rozsáhlou akvizici aktuálních publikací s. 23

natoaktual.cz
bezpečně v obraze

Čtvrtletník *Natoaktual Quarterly Review* přináší pravidelný přehled nejvýznamnějších událostí z oblasti bezpečnostní politiky, dění v Severoatlantické alianci a Armádě ČR.

Editorial

Dvacet let svobody + deset let bezpečí = nadcházejí roky naší bezpečnostní nejistoty?

Vím, že titulek je zavádějící a provokující. Hned na úvod proto dodávám, že bych byl velmi rád, pokud by se ukázal naprosto bezpředmětným.

Je shodou historických náhod, že Severoatlantická aliance intenzivně diskutuje o své nové bezpečnostní strategii právě v období, na které připadá dvacáté výročí pádu Berlínské zdi a československé sametové revoluce. Češi, Maďari a Poláci tak slaví svých dvacet nejsvobodnějších let, přičemž polovinu tohoto období současně strávili v podmínkách nejvyšších bezpečnostních garancí v celé své historii.

Vedle diskuse, jak reagovat na nové hrozby v podobě kyberterorismu nebo energetické bezpečnosti, se začínají objevovat hlasy volající rovněž po zahájení diskuse o budoucnosti článku 5 Washingtonské smlouvy, tedy principu „jeden za všechny – všichni za jednoho“, který z pohledu mnoha členů představuje samotný fundament NATO.

Čím tento postoj vznikl? Proč někteří politologové a bezpečnostní experti - v drtivé převaze pocházející ze zakládajících zemí NATO - otevírají tohle téma? Jednou z příčin může být skutečnost, že některé vlády zemí střední a východní Evropy se začaly poté, co se staly členy nejmocnější bezpečnostní organizace na světě, chovat v duchu „tak teď už je naše bezpečnost

samozřejmost“ a s klidem sledují, jak největší zátěž kupříkladu v Afghánistánu nesou jen některé země.

V této situaci je nutné pochválit českou diplomacii, která význam neměnnosti článku 5 nadřazuje uvedeným novým bezpečnostním hrozbám. To však není primární úkol pro diplomaty nebo bezpečnostní experty, nýbrž politiky. Ti ale bohužel, až na výjimky, jen zřídka vystupují tak, aby veřejnosti vysvětlili, že bezpečnost není zadarmo a už vůbec není samozřejmost.

A co více, někteří z čelných představitelů parlamentních stran začali veřejně deklarovat, že prostředky na zvládnutí dopadů ekonomické krize nejlépe získáme reformou (čti: seškrtáním) armádního rozpočtu. Nezaznamenal jsem ale u toho i vysvětlení, co by to pro Českou republiku znamenalo.

Bylo by smutným paradoxem, pokud by se právě naše největší bezpečnostní garance v historii a tím nabytý zavádějící pocit neměnného bezpečí současně staly příčinou naší bezpečnostní nejistoty do budoucna.

Byl bych ale opravdu velmi rád, pokud by mi někdo vysvětlil, či ještě lépe realita nadcházejících let přímo ukázala, jak zásadně jsem se mýlil a že mé obavy byly zcela liché.

Zbyněk Pavlačík
pavlacikz@jagello.org

Natoaktual Quarterly Review vydává v Informačním centru o NATO sdružení Jagello 2000.

Vychází čtyřikrát ročně plus zvláštní tematická čísla.

Vydávání NQR je podporováno Ministerstvem zahraničních věcí České republiky.

ISSN 1802-9892; Ev.č. MK ČR E 18072; NEPRODEJNÉ

Číslo 2/2009 vychází 19. listopadu 2009. Redakční uzávěrka byla 16. listopadu 2009.

Aktuální číslo i archiv vydání jsou v elektronické podobě dostupné na stránce www.natoaktual.cz/NQR.

Redakce:

Zbyněk Pavlačík (předseda sdružení Jagello 2000)

Petr Zlatohlávek (výkonný ředitel IC NATO)

Ivan Zít (informační specialista Jagello 2000)

Lubomír Světnička (fotoreportér natoaktual.cz)

Adresa redakce:

IC NATO, Rytířská 31, 110 00 Praha 1

e-mail: info@natoaktual.cz, web: www.natoaktual.cz

© Jagello 2000, 2009

O pirátech z Afriky a ambicích NATO

Co vede Severoatlantickou alianci k misi v somálských vodách

Petr Zlatohlávek

Už jste o tom všem mnohokrát slyšeli z Afghánistánu - povstalci, slabá vláda, útoky, mezinárodní odhodlání, dlouhodobá rekonstrukce, výcvik, NATO. Podobná slova nyní slýcháme i z Adenského zálivu. Alianční protipirátské operace ve vodách kolem Somálska potvrzují trendy novodobých misií NATO. Zároveň ale přináší nečekané novinky. Vůbec poprvé tu jako důvod aliančního zásahu vystupuje do popředí ochrana ekonomických zájmů obchodních společností a NATO se nakonec samo pasovalo do odmítané role světového četníka.

Co se v Somálsku děje aneb špinaví velbloudi

Počet útoků pirátů v oblasti Adenského zálivu a vodách kolem Somálska za poslední tři roky prudce stoupl. Zatímco v roce 2007 bylo zaznamenáno 44 útoků, loni to bylo už 111 a za prvních devět měsíců letošního roku dokonce 164, což tvoří velkou většinu všech útoků na světě.¹

Proč dochází k útokům právě tady? Lze vysledovat, že piráti obvykle útočí v regionech, kde jsou dlouhá pobřeží, kudy proplovává hodně lodí a kde návdavkem operuje jen slabé námořnictvo či tam rovnou panuje bezvládnost. Somálsko má z afrických zemí jedno z nejdelších pobřeží, dosahuje délky přes tři tisíce kilometrů (to je zhruba vzdálenost z Prahy do Bagdádu). Navíc tvoří jižní stranu jednoho z nejvytíženějších světových námořních koridorů, spojujícího Rudé, resp. Středozemní moře s Indickým oceánem, jímž projede ročně kolem 30 tisíc obchodních lodí (to jsou tři každou hodinu). A navíc Somálsko je už téměř dvě dekády klasickým „zhrouceným státem“, ponořeným v občanské válce a bez funkční centrální vlády.

Proč dochází k útokům právě teď? Co se tak klíčového stalo před třemi lety, že došlo k onomu markantnímu nárůstu počtu pirátských útoků? Na to s jistotou odpovědět nelze. Nejspíše lze za jeden z hlavních faktorů považovat prohloubení vnitřní politické i ekonomické krize na přelomu let 2006 a 2007. Mezinárodně uznaná tzv. přechodná federální vláda, jejíž ustavení v roce 2004 představuje jeden z posledních pokusů o obnovu státu, byla totiž koncem roku 2006 islamistickými skupinami svržena. Ačkoli vláda po několika málo měsících tuhých bojů opět získala částečnou kontrolu nad zemí, obnovit pozice se jí nepodařilo a povstalci, povzbuzeni úspěchem, zformovali nové odbojné skupiny (z nichž nejsilnější je dnes radikální hnutí al-Šabaab). Interní boje a bezvládnost v zemi se prohloubily, podlomený stát nemá dostatečnou moc ani zdroje na to, aby mohl zajistit základní potřeby pro své obyvatele, natož efektivně kontrolovat tisíce kilometrů výsostných vod – cesta

novodobým korzárům se otevřela a od té doby jsme svědky strmého nárůstu jejich útoků.

Dalším důvodem nárůstu útoků od této doby by paradoxně mohlo být právě krátkodobé uzurpování moci islamisty na přelomu let 2006 a 2007. Ti totiž údajně pirátství tvrdě potírali, protože není slučitelné s principy islámu. Když o moc přišli, počty útoků se mohly začít zvyšovat.

Žádné somálské vládě se nedaří držet u moci příliš dlouho, zemi nikdo nedokáže řídit. Nejnovější snahou přimět na smrt znesvářené klany, ozbrojené skupiny a regionální vlády ke smíru, je lednové jmenování Umara Šarmarkeho – syna prezidenta zavražděného při vojenském převratu v roce 1969 – novým somálským premiérem. Protřelý, v USA vzdělaný diplomat Šarmarke se stal od převratu v roce 1991 už patnáctým (!) předsedou vlády a země doufá, že se právě jemu podaří občanskou válku ukončit. Jenže vyhlídky opět nejsou růžové. Ač získal podporu mnoha Somálců, rebelové jej odmítají jak kvůli tomu, že jeho ministry vnímají jako loutky dosazené zahraničím, tak kvůli jeho původu, životě v zahraničí i údajně nedostatečnému zánění pro islám. „Špinavý velbloud nikdy neporodí velblouda čistého,“ zhodnotil nevybíravě nového premiéra mluvčí hnutí al-Šabaab, čímž vyhlídky na uklidnění situace fakticky pohřbil. Hnutí pokračuje v ozbrojených útocích na vládu. Ta se ale z míry vyvést nenechává: „Míra násilí v Mogadišu je stabilní - radikální povstalci na nás útočí jednou denně,“ popsal Šarmarke lapidárně situaci v hlavním městě při letošní návštěvě Anglie.

Proč vlastně pirátství aneb nejsou ryby

Hospodářství Somálska je po letech občanské války v troskách. Zhruba polovina z osmi miliónů obyvatel země potřebuje humanitární pomoc (i kvůli extrémnímu suchu v posledních třech letech), jeden a půl miliónu osob muselo opustit své domovy. Jelikož většinu somálského pobřeží tvoří poušť (kromě západu a jihu země), bylo jedním z mála přirozených

Foto: NATO Photos

Proti pirátům v Africe vyslaly své lodě i státy a organizace, které se jinak mají problém na čemkoli shodnout. (ilustrační foto)

zdrojů obživy pro pobřežní komunity rybaření v bohatých vodách kolem Afrického rohu. Úlovky se však v poslední době snižovaly - a to ze dvou, respektive tří překvapivých důvodů.

Všechny tři mají společného jmenovatele: kvůli slabé vládě a tedy neefektivním ozbrojeným silám nikdo pořádně nehlídá somálské výsostné vody.

- 1) Rybáři z cizích zemí tak mohou somálské vody nekontrolovaně drancovat. Somálci přijdou kvůli ilegálnímu rybolovu podle pesimistických odhadů až o 300 miliónů dolarů ročně², což je pro jednu z nejchudších zemí světa obrovské číslo.
- 2) Vody u somálského pobřeží se staly pro některé firmy velmi levným úložištěm toxického odpadu, což tamní ekosystém dále poškozují.
- 3) Jakýmsi doplňkovým důvodem propadu rybařství je i samotné pirátství: když se rozmohlo, rybaření se paradoxně stalo rizikovým způsobem obživy.

Mnoho pirátů se v této situaci rekrutuje právě z místních rybářských komunit. Vidina rychlého a poměrně snadného výdělků se zde mísí s touhou po pomstě zahraničním lodím za ničení somálských vod. Nezávislé zprávy potvrzují, že hlavním cílem útoků je získat výkupné, zpravidla zajištěním lodě, nákladu i posádky. Zatím nejsou důkazy o tom, že by somálští piráti svými aktivitami sledovali politické cíle nebo byli napojeni na teroristické organizace či

hnutí. Na druhou stranu je nutné uvést, že politická situace v Somálsku a tamní působení ozbrojených skupin představují pro piráty nepostradatelné zázemí.

Jak reaguje mezinárodní společenství

Reakce mezinárodního společenství na narůstající počty pirátských útoků byla překvapivě rychlá a ještě překvapivěji bezprecedentně rozsáhlá co do počtu a složení zapojených zemí. Obojí, rychlost zapojení i rozsah lze snadno vysvětlit – území není ničím současnou ani bývalou sférou vlivu, ale naopak všichni zde dnes mají své železko v ohni.

V oblasti kolem Afrického rohu nyní působí hned tři mnohonárodní námořní protipirátské operace (Američany vedená *Combined Task Force 151*, *EUNAVFOR - Atalanta* Evropské unie a operace *Ocean Shield* Severoatlantické aliance) a individuálně mnoho dalších námořních sil ze zemí, které se na mezinárodních operacích obvykle nepodílejí – Ruska, Indie, Malajsie, Čína a údajně dokonce i Írán. Celkem ve vodách východní Afriky najdeme 30 až 40 vojenských lodí šestadvaceti (!) zemí pěti kontinentů.³ Jejich úkolem je dohlížet na bezpečnost námořní dopravy, odrazovat pirátské útoky či na ně reagovat, pokud už k nim dojde.

I když by bylo jistě přínosné podrobněji analyzovat aspekty provádění a zdůvodnění všech těchto nasažení, podíváme se jak a proč zde působí NATO. Na

rozdíl od ostatních výše uvedených operací jde totiž v případě Aliance o zcela zásadní příspěvek k debatě o jejím dalším směřování.

NATO je přítomné v oblasti Adenského zálivu a somálských vod od října 2008, kdy tam vyslalo tři lodě v rámci své první protipirátské operace nazvané *Allied Provider*. Ta vycházela z rezoluce Rady bezpečnosti OSN a následné žádosti generálního tajemníka OSN. Toto nasazení skončilo podle plánu po dvou měsících předáním operace Evropské unii. NATO se ovšem o několik měsíců později rozhodlo v podpoře protipirátského úsilí pokračovat. Pro období od března do srpna 2009 vyslalo do oblasti operativně už pět lodí, a to v rámci operace *Allied Protector*. Od poloviny srpna 2009 pak probíhá třetí operace s názvem *Ocean Shield*, již se účastní rovněž pět lodí.

Zatímco sestavit výčet prostředků poskytnutých Aliancí je úkol poměrně snadný, porozumět důvodům, proč je NATO do akce vyslalo, je poněkud komplikovanější. Ukazuje se zde, jak NATO vnímá svou měnící se roli a jak elastickým se stává pojem bezpečnosti.

Dosavadní alianční operace lze v zásadě rozdělit na dva druhy. Na ty založené na článku 5 Washingtonské smlouvy (tj. reakce na útok na členskou zemi) a ty, které z něj nevycházejí (všechny ostatní). Jediná alianční operace vycházející z článku 5, operace *Active Endeavour* ve Středozemním moři, je shodou okolností zároveň první rozsáhlou námořní operací NATO. Probíhá už od roku 2001, a to v rámci protiteroristických opatření po útoku na USA 11. září 2001. Jejím smyslem je bojovat proti šíření a pašování zbraní hromadného ničení.⁴ Ostatní dosavadní alianční operace z článku 5 nevycházejí (*non-Article 5 operations*). Jedná se například o operace typu *peace keeping*, krizové řízení, humanitární operace atp.

Pokud jde o technické využití námořních sil, není tedy nynější námořní operace u břehů Afriky pro Alianci novinkou. Nové, odlišné od předchozích misí, ale budou nejspíše důvody, které k ní vedly. Zde není ohrožena bezpečnost členských zemí NATO, nemůže jít o operaci podle článku 5. Nejde evidentně ani o operace na vynucení či udržení míru (jako operace na Balkáně), protože to by musely být jednotky NATO nasazeny na území Somálska, a nikoli na moři. Nejde ani o humanitární operaci, jako byla *Allied Harbour* v Albánii, protože NATO do dodávání humanitární pomoci zapojeno není. A tak bychom mohli pokračovat.

Za zmínku zde také stojí otázka, zda vůbec může jít o misi vojenskou v právním slova smyslu - i když podle Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu (*United Nations Convention On The Law Of The Sea*) provádí protipirátské operace vojenské lodě, nejedná se v případě pirátství o válečný akt a na vojenské lodě se nahlíží jako na policejní síly („*police or law enforcement forces*“). Žádná z rezolucí Rady bezpečnosti OSN, na něž se NATO odvolává, nejde ve svých slovech totiž tak daleko, aby definovala pirátství v dané oblasti přímo jako „ohrožení mezinárodní bezpečnosti“, ale uvádí jej spíše jako hrozbu pro „mezinárodní mír“ v důsledku ohrožení „bezpečnosti v regionu“ východní Afriky.⁵

Jak tedy NATO své operace v Adenském zálivu zdůvodňuje? Nejjednodušší je to u operace první, *Allied Provider*, jejímž jasně definovaným (a poměrně úzkým) posláním bylo poskytovat protipirátskou ochranu a eskortu lodím s humanitární pomocí pro Afriku (*World Food Program*). Než byla operace 12. prosince 2008 předána Evropské unii, její výstupy se už rýsovaly jasně: lodě NATO eskortovaly osm konvojů WFP s cca 30 tisíci tun potravin pro Somálsko a jeden konvoj Africké unie. Několik útoků zmařily a bezpočet dalších odradily.

U dalších dvou operací se ovšem účel mise jednak zobecňuje a jednak se u jejich popisu objevují důvody, kterými Severoatlantická aliance nikdy předtím neargumentovala. Při zahájení druhé alianční operace v Adenském zálivu NATO jako svůj hlavní důvod uvádí: „Cílem mise je posílit bezpečnost *obchodních* námořních cest a mezinárodní navigace v oblasti.“⁶ „Jednotky provádějí dohled a poskytují ochranu s cílem odradit a potlačit pirátství a ozbrojené loupeže, které ohrožují námořní cesty a *ekonomické zájmy*.“⁷ Všeobecně pak už nejde jen o eskortování humanitární pomoci OSN, ale mnohem šířeji o pomoc „s odstrašením, obranou a zastavením pirátských aktivit v oblasti“.⁸

Zdůvodňování vojenských operací *ekonomickými* zájmy a ochranou *obchodních* aktivit soukromých společností představuje v uvažování Aliance zcela zásadní novinku. I když například otázka energetické bezpečnosti se v Alianci v posledních letech propracovává do popředí, nikdy nebyla iniciována žádná operace, navíc s využitím vojenských sil, k reakci na možné ohrožení energetické bezpečnosti. Ani v situaci, kdy byla roce 2006 polovina Evropy bez dodávek zemního plynu, se o takovéto akci neuvažovalo. Proč tedy NATO poprvé v historii nasazuje své vojenské síly explicitně na ochranu ekonomických zájmů?

Proč má najednou celý svět takový zájem o africké pobřeží?

Odpověď lze vyčíst už z toho, kolik zemí své jednotky k Africe posílá, čili kolik zemí cítí ve zdejší pirátství hrozbu - v podstatě celý svět. Osmdesát až devadesát procent světového zboží se transportuje po vodě prostě proto, že tento způsob dopravy je nejlevnější. Adenským zálivem proplová zhruba 20 % světového zboží. I když v oblasti bylo zaznamenáno „pouze“ dvě stě útoků pirátů, což je stále pouze zlomek při celkovém počtu 30 000 lodí za rok, mohlo by to vést přímo k neúměrnému zatížení ekonomik daných zemí. Kvůli vyššímu riziku útoků by se musely lodě začít odklánět delší trasou kolem jižního cípu Afriky či by se zdražilo pojištění lodí, což při celkovém počtu plavidel a objemu zboží znamená enormní náklady. Pirátství v této oblasti tak má potenciál negativně ovlivnit jak námořní dopravu, tak světový obchod.

K překvapení všech se navíc ukázalo, že pirátské útoky se mohou ve světové ekonomice projevit už během několika málo dní. Adenským zálivem se v tankerech denně přepravuje více než tři milióny barelů ropy, tj. 12 % světové produkce.⁹ Dokladem toho, že pirátský útok i byť na jediný ropný tanker má bezprostřední vliv, bylo zajetí lodi *Sirius Star* se sto milióny barelů ropy na palubě. Ceny ropy se podle Evropské komise hned zvýšily o 1,4 % procenta.¹⁰

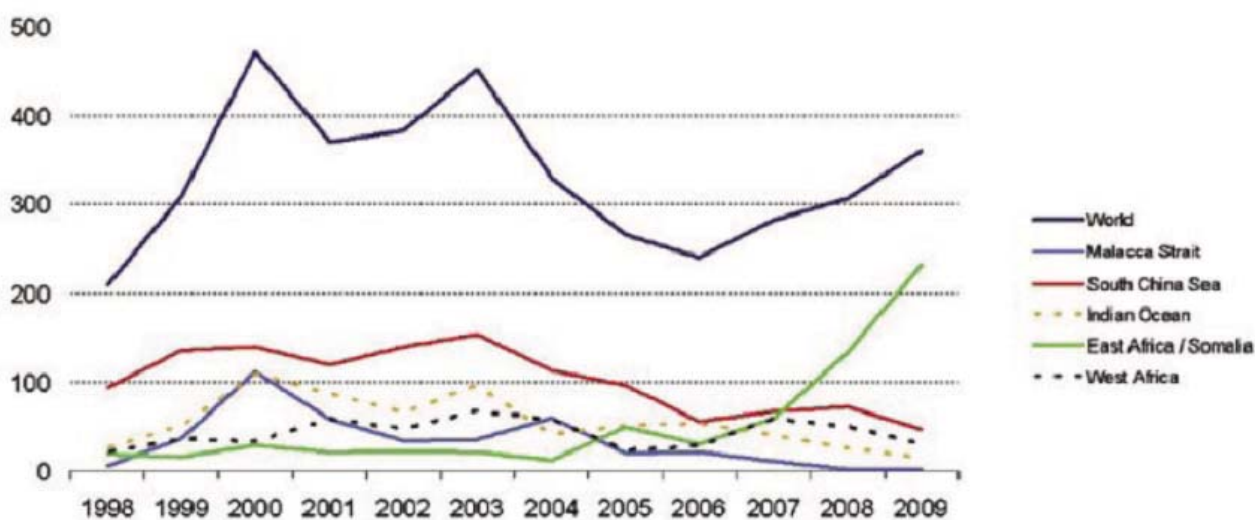
Důvody související s ekonomikou a energetickou bezpečností uvádí zasahující země nejčastěji. Tím však výčet rizik plynoucích z pirátství u somálského pobřeží nekončí. K dalším hrozbám, i když ty jsou méně pravděpodobné nebo bez bezprostředního dopadu na světové společenství, patří vojenské

ohrožení (kdyby piráti unesli loď s vojenským materiálem), poněkud cynicky sem musíme zahrnout i ohrožení dodávek humanitární pomoci (kromě Somálska i do Etiopie) a koneckonců i fakt, že fenomén pirátství podkopává už tak problematický vývoj v okolních státech (šedá ekonomika, korupce,...).

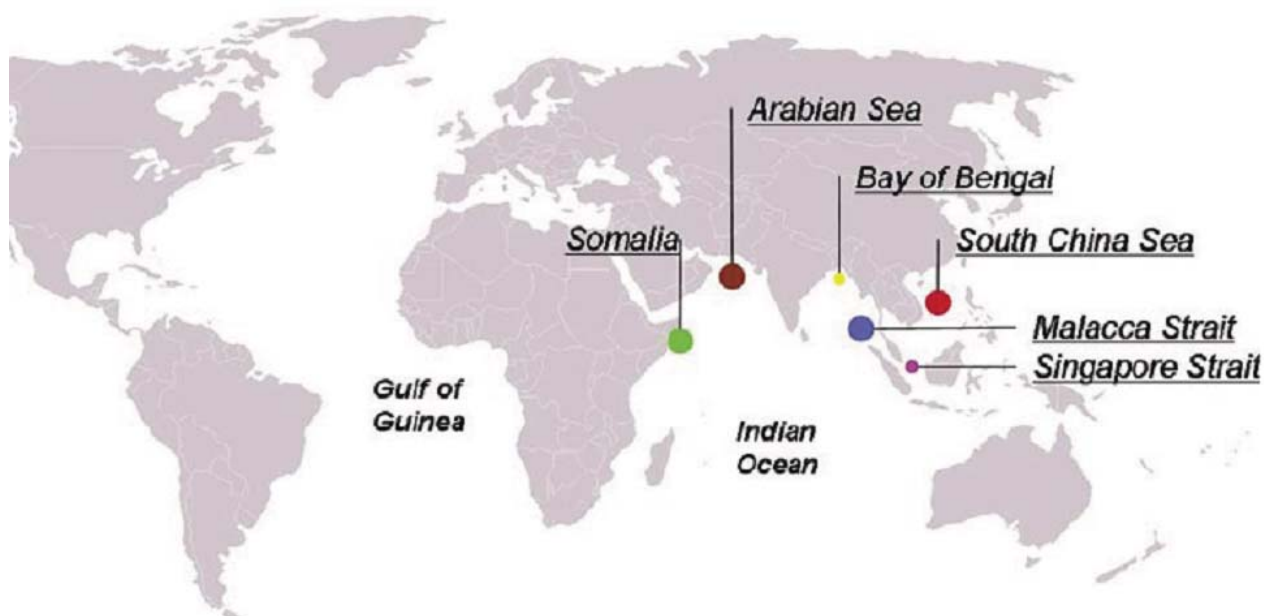
Úkol NATO

Ale vraťme se k NATO a úloze, jakou si v tomto problému vymezilo. Stejně jako u své operace v Afghánistánu i zde Aliance dochází k závěru, že potíráním důsledků, v tomto případě chytáním pirátů, problém nelze uspokojivě vyřešit. Už na summitu NATO v Bukurešti na jaře 2008 se mluví o potřebě „celostního přístupu“ při potírání pirátství a jeho příčin. „Smyslem operace *Ocean Shield*“ – čteme ve zprávě *NATO Shipping Center* – „je potlačit projevy pirátství v Adenském zálivu a vodách kolem Somálska a snížit tak jeho ekonomické dopady na přijatelnou úroveň, a to do té doby, než si státy v regionu nevytvoří a efektivně nenasadí dostatečné schopnosti k převzetí protipirátské mise NATO nebo dokud nebudou odstraněny příčiny pirátství v oblasti Afrického rohu.“¹¹

Právě třetí operace, nyní probíhající *Ocean Shield*, se tak od obou předchozích zásadně liší: zatímco protipirátské aktivity na moři zůstávají základem operace, objevuje se cíl pomoci vytvořit a posílit schopnosti zemí v regionu na základě jejich žádosti tak, aby samy byly schopny s pirátským bojovat. Tato politika je zároveň odrazem úspěšných protipirátských akcí v jihovýchodní Asii, kde se spoluprací ozbrojených složek několika zemí (které ovšem nebyly nejchudšími zeměmi na světě a nenacházely se ve stavu občanské války), podařilo počty útoků za poslední roky výrazně potlačit (viz tabulka).

Celkový počet pirátských útoků, ať úspěšných nebo neúspěšných, ještě nepřesáhl historická maxima. Ale jejich nárůst u pobřeží Afriky je ohromující.

Somálské vody nejsou jediné, ve kterých dochází k pirátským útokům, ale na rozdíl od jiných oblastí na mapce zde dochází v poslední době ke strmému nárůstu jejich počtů.

Problémy s misí

Plán zní skvěle, vyhlídky na jeho úspěšné provedení jsou ale jako obvykle méně optimistické. Čelí totiž problémům od těch „nejmenších“ až po ty „největší“. Na taktické úrovni je pro NATO například překážkou to, že pirátství a nakládání s piráty spadá do národní jurisdikce země zasahující lodě, a ne všechny zúčastněné země mají v této oblasti jasnou legislativu. Dokud tomu tak nebude, nebude mít alianční mise potřebnou autoritu k odrazení útoků, protože piráti budou muset být v daných případech propouštěni zpátky na svobodu.

I když má Aliance dobře připravené struktury a mechanismy cvičení, generování dostatečných sil je evergreenem a odráží se i zde. Vzhledem k rozsáhlosti oblasti by bylo ideální počet lodí navýšit, podle některých odhadů až na šedesát.

Na strategické úrovni se „comprehensive approach“ stává v novodobých aliančních operacích naprostou nezbytností. V případě Somálska bude problém vyřešen, když se ukončí občanská válka a země se postaví na nohy. To jistě není úkol pro NATO, ale stejně jako v Afghánistánu právě na těchto podmínkách úspěšnost alianční mise závisí. Lepší prostředky pro ne-vojenské, diplomatické či ekonomické aktivity má v tomto směru jednoznačně Evropská unie.

Aliance se snaží přispět řešení problému i prostřednictvím vytvoření či posílení schopnosti afrických zemí v boji s pirátským. I když je to opět potírání důsledků problému, v krátkodobém

horizontu by mohlo být řešením. Shodu v této otázce ale NATO zatím spíše hledá. Zatímco některé země se chtějí pustit do výcviku somálských sil, jiné se obávají, že jednak není v podstatě koho cvičit a jednak že by prostředky určené na výcvik mohly být zneužity. V zemi zmítané občanskou válkou je toto oprávněná výtka. Podle aktuální zprávy Transparency International jsou totiž Afghánistán a Somálsko dvěma nejkorumpovanějšími zeměmi na světě.¹²

Největším problémem se ovšem ukazuje fakt, že neexistují kritéria pro spolehlivé určení efektivity a úspěšnosti nejen mise alianční, ale i všech ostatních. Je těžké jednoznačně říci, co by celkově bylo považováno za úspěch. Uchránění jednotlivých lodí bezesporu ano, ale nelze přece dlouhodobě vojensky chránit každou loď. Pokud to vezmeme statisticky, dosavadní úsilí selhalo: během mnohaměsíčního působení mnohonárodních sil v oblasti došlo k jasnému nárůstu počtu pirátských útoků. Jejich úspěšnost v některých oblastech sice klesla, to ale nemusí být dáno přítomností vojáků, ale například lepší informovaností či výcvikem posádek civilních plavidel. Paradoxně, i když se podařilo utlumit aktivity pirátů v samotném Adenském zálivu, celkový počet útoků v regionu stoupl. Piráti se totiž přesunuli dále do vod Indického oceánu, tedy na jih a jihovýchod od Afrického rohu, a pirátské útoky se začínají odehrávat i stovky mil od pobřeží. To protipirátské operace značně komplikuje, protože oblast, v níž může k útoku dojít, je mnohem větší. Proto se objevují návrhy na nasazení letounů AWACS, které by byly schopné prostor efektivně monitorovat a před podezřelými plavidly včas varovat.

Závěr aneb našlo se NATO?

Zapojením se do protipirátských operací u východního pobřeží Afriky kvůli ochraně obchodních námořních cest Aliance nejen poprvé v historii jako důvod svého konání vyzdvihla ekonomické zájmy, ale také se vlastně sama postavila do odmítané role světového četníka. *Ocean Shield* je po právní stránce operace policejní, nikoli vojenská, a navíc v Indickém oceánu, kde NATO své bezpečnostní zájmy zatím nehledalo, natož chránilo. Jde tedy o precedens, který se v nějaké formě bude muset objevit v právě připravované nové Strategické koncepci NATO.

Svým průběhem a možnostmi řešení připomínají operace u Afrického rohu až nepříjemně zřetelně jinou novodobou alianční misi, tu v Afghánistánu. Opět se nedostává rychlých řešení, opět lze těžko najít kritéria úspěchu a opět je nutný komplexní přístup, který ale sama Aliance ovlivnit nemůže. Stejně jako v Afghánistánu, tak i v Somálsku problém nezmizí, dokud nebude sama země schopna se s ním vypořádat.

A tak na jedné straně se NATO pouští do námořní operace, na druhou stranu uznává, že příčiny pirátství najdeme spíše na břehu než na moři. Situace je to pro NATO nová, ale časem asi bude stále častější. V době, kdy se odborníci a politici dohadují o tom, co vše zahrnout do nové Strategické koncepce NATO a jestli jsou vojenské operace na podporu ekonomických zájmů opodstatněné, vojáci mají mnohem jasněji. „Je zcela nezbytné,“ – tvrdí například velitel jednoho z aliančních námořních uskupení zapojených do operace u Somálska admirál Jose Pereira da Cunha – „aby alianční vojenské lodě i

nadále dohlížely na piráty zamořené vody Adenského zálivu a aby se tak postaraly o to, že lidé po celém světě nebudou trestáni zvyšujícími se cenami zboží dopravovaného tímto velmi důležitým koridorem.“¹³ Turecký admirál v.v. Deniz Kutluk, který donedávna působil v Mezinárodním vojenském štábu NATO v Bruselu, jde ještě dál. „NATO se stará i o ekonomickou bezpečnost. Evropa je závislá na mimo-evropských zemích, zejména pokud jde o energie. A proto, je-li ekonomická bezpečnost zemí NATO ohrožena, Aliance zasahuje. Pokud jsou dopravní trasy ohroženy, může to vyžadovat zásah, ať už je to kdekoli. Koneckonců už samotný název NATO – Severoatlantická organizace – v sobě má námořní rozměr. NATO vlastně hledalo roli pro své námořní síly a zdá se, že ji nyní našlo.“¹⁴

Nyní je na politicích, jestli hozenou námořnickou rukavici zvednou.●

Odkazy

- [1] Číslo International Maritime Bureau
http://www.icc-ccs.org/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=16
- [2] <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/nov/19/piracy-somalia>
- [3] http://en.wikipedia.org/wiki/Piracy_in_Somalia#Anti-piracy_measures
- [4] http://www.nato.int/cps/en/SID-EB87B5EE-D4DD1062/natolive/topics_7932.htm
- [5] NATO PA Report The Growing Threat of Piracy to Regional and Global Security, 2009
<http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1770>, odst. 39 a 43
- [6] http://www.manw.nato.int/page_operation_allied_protector.aspx; zdůraznění autor
- [7] <http://www.nato.int/shape/news/2009/03/090313a.html>; zdůraznění autor; srv. téměř totožný text rezoluce RB OSN 1838, z níž jsou ovšem vypuštěny pasáže o humanitární pomoci a rybářství.
- [8] <http://www.nato.int/issues/allied-provider/index.html>
- [9] http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/World_Oil_Transit_Chokepoints/Bab_el-Mandab.html
- [10] Antonio Tajani, Vice-President of European Commission, 21.1.2009
http://ec.europa.eu/transport/maritime/events/doc/2009_01_21_piracy/vp_tajani_opening_en.pdf
- [11] <http://www.shipping.nato.int/NATOShippi0/ArchivedNe/Newsletter>
- [12] http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=16&pom_id=87
- [13] <http://www.winnipegfreepress.com/breakingnews/Counter-piracy-mission-to-be-extended-46465077.html>
- [14] http://www.orsam.org.tr/en/act_Print.aspx?Tur=1&ID=19

Podpůrců Aliance na první pohled přibývá, na druhý pohled se polarizují

Aktuální výzkum podpory Aliance potvrdil vzestupný trend

Michal Krutský

Severoatlantická aliance měla v době svého vzniku jasný cíl. Slovy Lorda Ismaye šlo o udržení USA v Evropě, Sovětského svazu mimo ní a Německa při zemi. Jenže jednotící nepřítel v podobě komunistického bloku zanikl, Německo se úspěšně transformovalo a Spojené státy už nemají tak absolutní podporu jako v období studené války. Radikální proměna a diferenciací bezpečnostního prostředí i přistoupení nových členů přinesly Alianci množství nečekaných, možná existenčních výzev. Dosažení konsensu je v osmadvacítce členských zemí stále obtížnější a tento trend letos vůbec poprvé odrazilo výzkumy veřejného mínění: míra veřejné podpory Alianci se od sebe v jednotlivých členských zemích liší poprvé o více než 40 %. Přesto celková podpora Alianci roste.

Nárůsty a poklesy v rostoucí podpoře

V průzkumech veřejného mínění v členských zemích Severoatlantické aliance se poslední dobou začínají objevovat rozporuplné výsledky. Za poslední dva roky sice celková podpora veřejnosti Alianci v průměru roste poměrně vysokým tempem, data z jednotlivých zemí se ale začínají lišit. A tak zatímco v některých zemích roste podpora veřejnosti nejvíce za posledních sedm let (například v Nizozemsku a Portugalsku o 7 %, v Itálii a na Slovensku o 5 %), v jiných členských státech podpora naopak klesá – za poslední rok u Francouzů o 6 %, Bulharů o 4 % a vůbec nejhůře je na tom podpora NATO v Turecku, kde se od roku 2004 dostala až na historické minimum 35 % z původních 53 %, což je pokles o celých 18 %.

Při pohledu na tyto statistiky, které přinesla každoroční mezinárodní studie Transatlantic Trends, se nabízí řada otázek. Je postupná diferenciací názorů a priorit erozním prvkem Aliance, nebo se jedná o přirozený odraz rozšiřování agendy této vojenskopolitické organizace? Mohou být tyto rostoucí rozdíly předzvěstí budoucích problémů Aliance? Odpověď na tyto a další otázky nelze patrně nikdy úplně přesně vystihnout, stejně tak důvody, proč k tomuto trendu dochází. Na druhou stranu dáme-li získaná data do kontextu událostí v mezinárodním i národním prostředí v posledních letech, můžeme se pokusit tyto nárůsty a propady alespoň částečně vysvětlit.

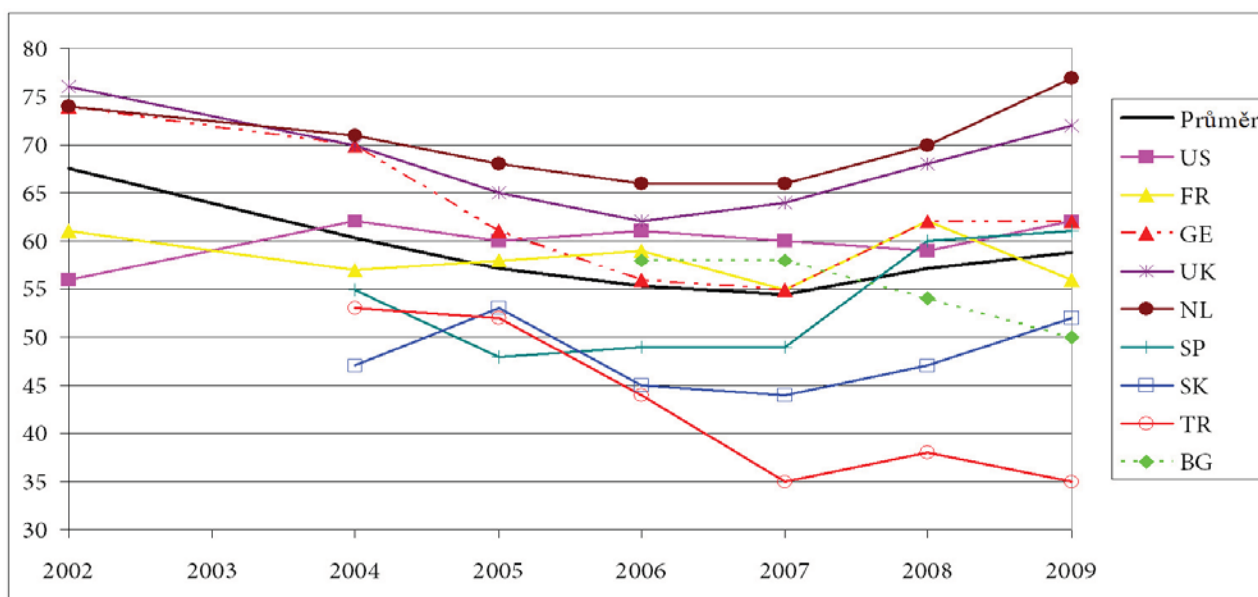
Trvalý nárůst podpory NATO

Z letošního vydání zmíněného výzkumu Transatlantic Trends, v němž jsou každoročně dotazováni obyvatelé členských států mj. na jejich názory na Severoatlantickou alianci, vyplývají zhruba tři závěry:

- 1) veřejná podpora Alianci v členských státech stále roste
- 2) tento růst započal v roce 2008, kdy ustal propad posledních let, a rok 2009 jej potvrdil
- 3) jednotlivé státy se od sebe v míře podpory čím dál více liší.

Největší podpoře se Alianci dostává u obyvatel Nizozemska (77 %), Velké Británie (72 %) a Portugalska (67 %). Tato čísla jsou však výjimečná i z jiných důvodů. Od roku 2005 poprvé u některého z členských států překročila veřejná podpora Alianci hranici 70 %. Zároveň u Nizozemska a Portugalska jde o vůbec největší nárůst procentuální podpory o shodných 7 % za poslední rok. A podíváme-li se i na starší statistická čísla, podpora Alianci v Nizozemsku a Portugalsku vzrostla od roku 2006 dokonce o 11 %. V tomto posledním statistickém ukazateli našly zmíněné dvě země jen jednoho pokořitele, a tím je další země Pyrenejského poloostrova, Španělsko, kde došlo k nárůstu podpory od roku 2006 dokonce o 12 %.

Kde ovšem tato čísla berou své opodstatnění? Podpora Velké Británie Severoatlantické alianci může být do velké míry spojena s tradičními spojeneckými vazbami na Spojené státy. Dalším důvodem může být nástup nové americké prezidentské administrativy, od které si nejen Velká Británie, ale i další členské státy NATO, ne-li celý svět, slibuje radikální pozitivní změny. Nizozemsko dlouhodobě patří mezi největší zastánce této vojenskopolitické organizace – což historicky může být dáno zkušenostmi z druhé světové války, nebo novodobě osobou dlouholetého generálního tajemníka NATO Jaap de Hoop Scheffera (ve funkci 2004-2009), který je původem Holanďan. Trvalý nárůst podpory ve Španělsku a Portugalsku ovšem takto triviálně vysvětlit nelze a zřejmě by si zasloužil speciální analýzu.

Zdroj dat: Transatlantic Trends 2009 (vybrané země)

Po propadu od počátku století ve většině států podpora za poslední dva roky opět roste, v některých však klesá dál. Pokles podpory turecké veřejnosti a narůstající polarizace jsou pro poslední rok typické.

Propady výjimkou – turecký případ

Navzdory faktu, že podpora veřejnosti ve většině měřených členských států roste, zde máme i několik států, ve kterých podpora za poslední rok klesla - ve Francii o 6 %, v Bulharsku o 4 % a v Polsku o 1%. O důvodech bychom opět mohli diskutovat, ve Francii zřejmě pokles souvisí s návratem do vojenských struktur NATO, který se nemusí všem zamlouvat. Tyto poklesy ale nejsou tak silné, aby se vyrovnaly nárůstům v ostatních zemích, a navzdory nim celková podpora ve zkoumaných třinácti zemích roste.

Máme zde však jeden specifický případ. Podpora v Turecku trvale klesá, a tento rok se propadla až na historické minimum 35 %, což od roku 2004 znamená pokles o 18 %. Proč se tomu tak děje zrovna u tohoto klíčového člena Aliance, jehož význam byl stejně tak důležitý za studené války, jako je dnes v době blízkovýchodních konfliktů? Turci jsou si vědomi svého významu jako jediné muslimské země, navíc ve strategické poloze. Ale veřejnost má pocit, že

v rámci NATO jejich země přesto naráží na nepochopení, viz například:

- konflikt s Irákem – Turci očekávali ze strany Aliance jednoznačnou podporu, té se ale nedočkali.
- většina operací NATO se odehrávala či odehrává na územích, kde jsou přítomni muslimové (Bosna, Kosovo, Afghánistán). Mediální pokrytí každé operace, v níž jsou zapojeni vojáci, vyvolává zpravidla spíše negativní emoce, ty jsou v Turecku ovšem ještě znásobené náboženskou blízkostí.
- v nepolepší řadě si Turci velmi dobře pamatují postoj tehdejšího dánského premiéra Anderse Fogha Rasmussena ke karikaturám v dánském tisku v roce 2006. Když si jej Aliance letos vybrala do svého čela, turecká veřejnost kroutí hlavou.
- vysvětlení bychom konečně mohli hledat i v jiném projektu euroatlantického, resp. spíše evropského prostoru, a sice v Evropské unii. Do značné míry může turecká veřejnost považovat členství v Alianci a EU za členství v jednom a tom samém civilizačním okruhu. A otázka vstupu Turecka do Evropské unie je zdá se nekonečným příběhem.

Zemí, která naopak nejlépe demonstruje vývoj veřejné podpory Severoatlantické alianci, je Německo, jehož čísla téměř přesně odráží průměr celé Aliance. Německo je proto nejvýstižnějším příkladem fenoménu poklesu v první polovině tohoto desetiletí a následného růstu v jeho druhé

Projekt **Transatlantic Trends** (*Transatlantické trendy*) je obsáhlý každoroční průzkum veřejného mínění v USA a ve dvanácti zemích Evropy – Bulharsku, Francii, Itálii, Německu, Nizozemí, Polsku, Portugalsku, Rumunsku, Slovensku, Španělsku, Turecku a Velké Británii. Výzkum se zaměřuje na transatlantické vztahy v mnoha oblastech, včetně politiky, ekonomiky a bezpečnosti. Česká republika součástí projektu není. Hlavním organizátorem je German Marshall Fund of the United States. Více informací: <http://www.transatlantictrends.org>

polovině. Podpora veřejnosti v NATO se v Německu propadla v letech 2002 až 2007 o 19 %, přičemž propad se v podstatě zastavil v letech 2006 a 2007. Za poslední dva roky došlo ovšem k postupnému nárůstu o 8 % na současnou 63% podporu.

Česká podpora NATO raketově posílila

Podíváme-li se na výsledky obdobných průzkumů agentury CVVM mezi českými občany – zde ovšem musíme vzít v potaz mírnou odlišnost kladených dotazů, než těch pokládaných v Transatlantic Trends – pak Česká republika v letech 2000 až 2007 je protikladem zmíněného fenoménu ve zkoumaných zemích, kde veřejná podpora Alianci v členských státech mezi lety 2002 až 2006 klesala a v roce 2007 došlo ke stabilizaci. Od vstupu do NATO v roce 1999 až do roku 2001 se důvěra pohybovala na hranici 50 %, od tohoto roku vzrostla z průměrných 50 % až na zhruba šedesátiprocentní hranici kolem roku 2005. V tento moment došlo k mírnému poklesu důvěry na 53 % v polovině roku 2008. Za poslední rok ovšem čeští občané posílili svou důvěru v Alianci o 12 procentních bodů na 65 %, což je i ve srovnání s ostatními členy z mezinárodního průzkumu vysoké číslo.

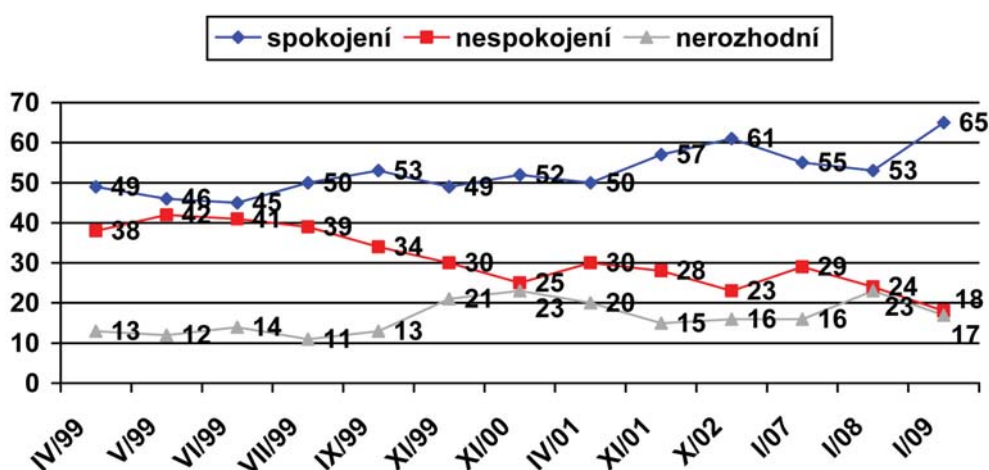
Za zmínku též stojí, že tento nárůst spokojenosti se členstvím je doprovázen jak poklesem počtu nespokojených občanů, tak poklesem počtu nerozhodných, a pro Alianci znamená celkové zlepšení jejího obrazu v očích veřejnosti. Tento jev může být opět dán do kontextu nástupu Baracka Obamy do Bílého domu, ale všeobecně i rozšířením veřejné debaty o bezpečnostních otázkách v poledních letech, kdy dominovala protiraketová obrana a možnost jejího začlenění do NATO, a neměli bychom zapomínat i na možné obavy ze stále progresivnějšího Ruska.

Všeobecný růst podpory, turecká výjimka a rozrůžňování zájmů

Pro Severoatlantickou alianci tak z uvedených závěrů vyplývají dvě zprávy, jedna dobrá a jedna špatná. Tou pozitivní zprávou je posílení celkové podpory veřejnosti v členských státech v posledních dvou letech o více než 4 % na 59 %. Úspěchem je také fakt, že poprvé od roku 2002 podporuje alianční členství alespoň polovina dotázaných ve dvanácti z třinácti zkoumaných zemí, tento rok i tradičně skeptičtější slovenská veřejnost. Česká republika na tento trend v posledním roce navazuje a podpora NATO vzrůstá.

Tou špatnou zprávou jsou zvětšující se rozdíly mezi členskými zeměmi, ve smyslu různorodosti podpory Alianci. Na jedné straně u některých zemí podpora NATO stoupá, u některých poměrně výrazně klesá. Stále klesající podpora Turků pro Alianci již nyní znamená velkou výzvu, pokud v budoucnu nebude chtít čelit značným problémům. V Turecku dosahuje podpora Alianci pouhých 35 %, což je oproti Nizozemsku (zemí s nejvyšší podporou Alianci) rozdíl o celých 42 %. Takový rozdíl mezi zeměmi NATO za celou dobu konání průzkumu Transatlantic Trends zaznamenán nebyl.

Tuto diferenciaci by sice bylo možné vysvětlit například nárůstem počtu členů Aliance, ale na druhou stranu největší rozdíly panují mezi „starými“ členskými zeměmi. Pravděpodobnějším důvodem bude nárůst témat agendy Severoatlantické aliance, ale paradoxně i častější nasazování aliančních vojáků. Dokud Aliance byla „jen“ odstrašující silou, mohla mít téměř bezvýhradnou podporu. Když začíná používat své vojáky, veřejné mínění se začíná jasněji tříbit. Komunikace s veřejností se tak musí stát stále zásadnější součástí agendy Severoatlantické aliance. •

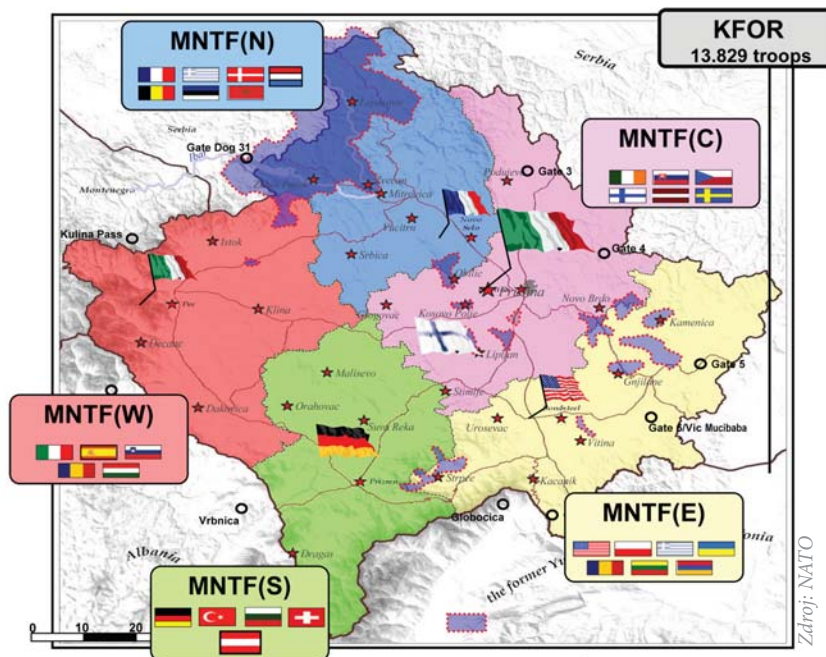
Podpora v ČR: znatelný nárůst spokojenosti české veřejnosti s členstvím v Severoatlantické alianci lze zaznamenat zejména v posledních dvou letech.

Fakta a čísla: NATO se postupně stahuje z Kosova

Jaký je současný stav jednotek KFOR v Kosovu

Eliška Prchlíková

Jednotky Severoatlantické aliance KFOR (Kosovo Force) operují v Kosovu od 11. června 1999. První fáze operace s kódovým označením Joint Guardian skončila v dubnu 2005, od té doby operace probíhá pod názvem Joint Enterprise. Mírové síly KFOR vstoupily do Kosova na základě mandátu OSN, dva dny po přijetí rezoluce Rady bezpečnosti číslo 1244. Úkolem sil KFOR zprvu bylo oddělovat nepřátelene strany konfliktu a odzbrojit Kosovskou osvobozenou armádu. V současné době jednotky KFOR zejména dohlížejí nad udržováním míru a dodržováním dohod, které vedly k ukončení kosovského konfliktu.

Na začátku měly jednotky KFOR okolo 50 000 vojáků, v současné době již čítají pouze necelých 14 000 vojáků. Kosovo bylo až do loňska pod mezinárodní správou, 17. února 2008 však kosovský parlament jednostranně vyhlásil nezávislost Kosova na Srbsku. Nově vzniklý stát dosud uznalo 62 zemí, naposledy tak učinila Dominikánská republika (11. července 2009).

V roce 2005 rozhodla Severoatlantická rada o nahrazení čtyř stávajících brigád KFOR pěti mnohonárodními úkolovými uskupeními (Multinational Task Force, MNTF), které úzce spolupracují s místní policií i obyčejnými lidmi.

Fakta o KFOR:

- Velitelem jednotek je od září 2009 německý generál Markus Bentler.
- V současné době je do mise KFOR zapojeno 33 zemí, tj. 25 členských zemí NATO a 8 zemí nečlenských. K 3. červnu 2009 se operace KFOR účastnilo přesně 13 829 vojáků, což je o více než

1 600 méně než v lednu. Faktický počet vojáků se však mění každý den (viz tabulka na str. 13).

- Nejvíce vojáků do KFOR poskytuje Německo (2 350) a Itálie (1 935), z nečlenských zemí NATO pak Rakousko (606).
- Jednotky KFOR v Kosovu působí v pěti mnohonárodních úkolových uskupeních (viz mapka):
 - * MNTF Sever – centrum ve městě Novo Selo, participující státy: Francie, Řecko, Dánsko, Nizozemí, Belgie, Estonsko a Maroko.
 - * MNTF Střed – centrum ve městě Lipljan, participující státy: Irsko, Slovensko, Česko, Finsko, Lotyšsko a Švédsko.
 - * MNTF Západ – centrum ve městě Peč, participující státy: Itálie, Slovinsko, Španělsko, Maďarsko a Rumunsko.
 - * MNTF Jih – centrum ve městě Prizren, participující státy: Německo, Turecko, Bulharsko, Švýcarsko a Rakousko.
 - * MNTF Východ – centrum ve městě Uroševac, participující státy: Spojené státy americké, Polsko, Řecko, Ukrajina, Rumunsko, Litva a Arménie. •

NATO Countries

Belgium		201	Luxembourg		22
Bulgaria		48	The Netherlands		7
Canada		5	Norway		8
Czech Republic		411	Poland		274
Denmark		355	Portugal		266
Estonia		30	Romania		150
France		1368	Slovakia		142
Germany		2350	Slovenia		383
Greece		584	Spain		542
Hungary		353	Turkey		540
Italy		1935	United Kingdom		84
Latvia		17	United States		1483
Lithuania		36			

Partner Countries

Armenia		69
Austria		606
Finland		411
Ireland		238
Morocco		242
Sweden		243
Switzerland		212
Ukraine		184

Zdroj: NATO

O čem se psalo před pěti lety ...

7.4. 2004

V Hrabyni přísahali poslední 'základáci'

Lubomír Světnička

U památníku druhé světové války v Hrabyni na Opavsku složilo historicky poslední přísahu armádě na 180 vojáků základní služby. Příště budou před monstrózní pietní budovou slibovat oddanost vlasti už jen profesionálové.

U památníku druhé světové války složilo přísahu 187 vojáků. Dalších 350 mladíků čeká přísaha ve Vyškově. Fakticky poslední přísahou vojáků základní služby však bude sobotní slavnost na Pažském hradě, které se zúčastní kromě ministra obrany Miroslava Kostelky i prezident Václav Klaus.

Poslední tisícovka branců narukovala do armády na povinnou vojenskou službu v březnu. Od ledna příštího roku se bude armáda spoléhat už jen na profesionály.

"Není to poslední přísaha v Hrabyni, příště už ale budou přísahat profesionálové," řekl náčelník Generálního štábu Pavel Štefka, který se dopoledního ceremoniálu zúčastnil.

Slavnosti přihlíželo i několik set diváků, především rodin vojáků. "Určitě to vnímají trochu nostalgicky stejně jako já osobně," uvedl náčelník štábu výcvikového střediska logistiky v Opavě podplukovník Radim Řehulka.

Poslední základáky čeká jen devět měsíců vojny, během které absolvují zpočátku základní výcvik

nejrůznější specializace. Armáda si vojáky základní služby v poslední fázi přechodu k plně profesionální vybírala podle profesních znalostí. Chyběl-li někde kuchař, povolávací rozkaz dostal mladík, který se vyučil kuchařem.

"Jsem číšník z Teplic. Ani jsem se nesnažil vojně nějak vyhnout. Žádný ostrý výcvik nás stejně nečeká," řekl Mojmír Altmann. Do Hrabyně za ním na přísahu přijela celá rodina.

Domů do Teplic se vrátí 22. prosince. Tehdy by měla zaniknout i civilní vojenská služba, jak navrhuje ministerstvo práce. Ještě v roce 1999 narukovalo na vojnu přes 30 tisíc mladíků. Loni to bylo už jen 10 tisíc.

Ke zrušení povinné vojenské služby sáhla armáda v rámci profesionalizace. Náklady na reformu přijdou stát na 6 miliard korun. Reforma počítá s tím, že v roce 2008 bude v armádě sloužit 35 tisíc lidí - jen 26 200 vojáků a 8 800 občanských zaměstnanců. Doposud v armádě pracovalo takřka dvakrát více lidí. •

Témata natoaktual.cz

Jakým tématům se věnovali komentátoři portálu natoaktual.cz v posledním čtvrt roce

Editor: Zbyněk Pavlačík

Přinášíme Vám výběr původních textů publikovaných v sekci Analýz a komentářů na serveru natoaktual.cz

Budoucnost NATO leží v rukou evropské odpovědnosti

Jan Závěšický, Masarykova univerzita v Brně
18. května 2009

Ekonomická krize již přinejmenším dva roky prostupuje globalizovaný svět a s většími či menšími důsledky postihuje společenství na celém světě. Následné vcelku přirozené tendence států k protekcionismu nejrůznějších podob pak jsou strašákem pro integrační snahy i prohlubující se mezinárodní spolupráci. Buď jak buď - současný stav věcí poukazuje také na mnohé neduhy transatlantických vztahů.

Jaké vlastně jsou zahraničně-politické zájmy České republiky?

Tomáš Weiss, Institut pro evropskou politiku
EUROPEUM
11. května 2009

V roce dvacátého výročí sametové revoluce to měla a mohla být elegantní symbolická tečka. Česká republika úspěšně zvládla předsednictví v radě Evropské unie a vůči zemím položeným na západ i východ tak vyslala jasný signál, že po době odpovídající jedné generaci již pro ně je plně etablovaným a respektovaným partnerem. Nestalo se a místo tečky tak zde máme směsici výrazných otazníků a vykřičníků. A sebelepší výkon v pátek jmenované vlády na tom již nic změnit bohužel nemůže.

Dopad intervence NATO v Kosovu na stabilitu regionu

Richard Stojar, Masarykova univerzita v Brně
24. dubna 2009

Desáté výročí eskalace kosovské krize spojené s leteckými údery sil Severoatlantické aliance vůči srbsko-černohorské Svazové republice Jugoslávie umožňuje s časovým odstupem zhodnotit adekvátnost vojenského zásahu i přínosy a negativa, která s sebou ve vztahu ke stabilitě západobalkánského regionu tento zásah přinesl.

Proč se stále nedokážeme dohodnout na zahraničně-bezpečnostní politice?

Jiří Scheider, Prague Security Studies Institute
27. dubna 2009

Bezpečnost České republiky je postavena na dvou vnějších pilířích, členství v NATO a Evropské unii. Ani vstupem do NATO před deseti lety a EU v roce 2004 však nebyla naše bezpečnost zajištěna automaticky a nadobro. Velikost vzájemných garancí neurčují právní závazky, ale chování členských států. Bez politicky spolehlivého vzájemného ručení spojenců nelze mluvit o kolektivní obraně NATO. A bez úzké spolupráce a koordinace v rámci EU nelze počítat se vzájemnou solidaritou v systému kolektivní bezpečnosti.

Vojenský rozměr kosovské operace

Ándor Šándor a Jiří Šedivý
30. dubna 2009

Zásah v Kosovu byl pro Severoatlantickou alianci v krátké době další operací, kterou se snažila řešit konflikt na Balkáně a zároveň operací, která znamenala rozsáhlé použití síly, především vzdušných sil. Jak se na něj díváme s odstupem deseti let?

Perspektivy ruského námořnictva? Letošní rok mnohé napoví

Lukáš Visíng, časopis ATM
8. června 2009

Námořnictvo vždy představovalo významný nástroj pro získání a udržení strategické převahy. Španělsko s ním zahájilo kolonizaci Ameriky a loď Jejího Veličenstva byly základem britské říše, nad níž svého času slunce nezapadalo. A loďstvo je klíčovým nástrojem globálního vlivu i dnes, kdy nejdůležitější úlohu hrají bojová uskupení s letadlovými loděmi a ponorky nesoucí balistické rakety.

Vliv osamostatnění Kosova na situaci v Bosně a Hercegovině

Srdjan Prtina, Masarykova univerzita v Brně
29. června 2009

Bosna a Hercegovina se aktuálně dostává na stránky médií v souvislosti se snahou premiéra Mustafy Mujezinoviće získat finanční zdroje z Mezinárodního měnového fondu a zabránit tak státnímu bankrotu.

Ruská energetická politika a (ne)bezpečnost EU*Lukáš Tichý, euroskop.cz*

25. května 2009

Bylo by pomyslným nošením dříví do Tajgy stále znovu a znovu opakovat, že ruské využívání nerostného bohatství jako nástroje energetické politiky k vynucení ústupků na druhém státu, které má často za následek přerušování dodávek energie do evropských zemí, je považováno za jednu z velkých hrozeb energetické bezpečnosti Evropské unie.

NATO by nás vlastně ani nemuselo zajímat...*Petr Zlatohlávek, Informační centrum o NATO*

1. června 2009

Zajištěná bezpečnost, absence akutních hrozeb, členství v NATO. Fenomény, které bereme jako samozřejmost a většinou o nich nepřemýšlíme. Pravda, zajímat by nás občany nemusely - na rozdíl od našich zákonodárců. •

Co si myslí jinde

Jakým tématům se věnovali zpravodajové a analytici světových zpravodajských serverů a deníků*Editor: Petr Zlatohlávek*

Přinášíme Vám výběr komentářů a analýz ze zahraničních médií, které se věnují tématům.

United Press International (USA)

01. dubna 2009

Čínská podpora pákistánským džihádům

Po desetiletích odmítání začala armáda USA – ale stále ne ministerstvo zahraničí – připouštět, že pákistánská armáda, hlavní spojenec USA mimo NATO, je zdrojem mnohých schopností talibanských banditů, kteří nyní způsobují chaos v Afghánistánu.

Guardian (Velká Británie)

06. dubna 2009

Obamův pragmatismus ohledně NATO

Panuje široký konsenzus, že NATO tone a nutně potřebuje změnu. Navzdory tomu význam NATO pro Spojené státy vzrůstá. V době, kdy je americká armáda přetížena mnohaletou válkou, její hospodářství v krizi a celosvětových problémů je tolik, že je nemožné je spočítat, USA nyní více než kdy jindy potřebují schopné spojence, kteří by jim pomohli sdílet břímě starostí o globální bezpečnost. Toto pragmatické smýšlení přivedlo Obamu na summit NATO.

World Security Network (Germany)

30.05.2009

NATO and cílené zastrašování: hledání hrozeb

Ministerstvo obrany USA používá frázi „cílené zastrašování“ od Zprávy o obraně z roku 2006. Ostatní spojenci z NATO se sice již tomuto konceptu trochu věnovali, přesto zůstává z větší části nepovšimnut na obou stranách Atlantiku. Musejí být totiž ještě zodpovězeny důležité konceptuální a praktické otázky.

Begin-Sadat Center for Strategic Studies (Izrael)

25.05.2009

Izrael a NATO: Dobrý nápad, jehož čas nikdy nepřijde

Ačkoli je Izrael ideálním partnerem jak pro Evropskou unii, tak pro NATO, nikdy do nich z různých důvodů nevstoupí. Sám by tím ztratil důležitou volnost v jednání, zatímco EU i NATO se zdráhají rozšířit na Blízký východ.

Russia in Global Affairs (Rusko)

20.05.2009

Přesná, ale zmatená bezpečnostní strategie

Prezident Dmitrij Medveděv schválil ruskou národní bezpečnostní strategii do roku 2020. Dokument odráží nejistotu v myslích ruských představitelů ohledně cesty vývoje země v 21. století. Rusko je totiž stále v přechodném stadiu, ale není zřejmé, kam přesně přechází.

The New York Times (USA)

19.06.2009

Proč nepotřebujeme F-22

Zdálo by se, že po všech legitimních a nákladných požadavcích vlády – včetně dvou válek, hospodářské krize a zoufale potřebné reformy zdravotnictví – bude Kongres zvláště opatrný v rozhazování dalších peněz daňových poplatníků. Ukazuje se však, že je tomu jinak, přinejmenším pokud jde o Výbor pro ozbrojenou službu a lukrativní obranné zakázky. •

Rozhovor: Větší rozdíly než mezi Evropou a USA začínají panovat uvnitř Evropy samotné

Jeden rozhovor, dvě související témata: nejednotnost Evropy vs. efektivnost Parlamentního shromáždění NATO

Petr Zlatohlávek

Zatímco názory na bezpečnostní priority, vnímání hrozeb a návrhy možných řešení se mezi Evropou a USA začínají v dlouhodobém horizontu pomaličku sblížovat, opačný trend lze nyní sledovat mezi evropskými členy NATO, říká v rozhovoru pro NQR britský expert **Alistair Cameron, ředitel sekce pro evropskou bezpečnost v prestižním think-tanku Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI)**. Jedním z nástrojů, jak tyto rozdíly překonat, by mohla být i Parlamentní shromáždění NATO, půlroční schůzky stovek zákonodárců aliančních zemí. Alistair Cameron byl rovněž pozorovatelem na jednom z posledních shromáždění, zeptali jsme proto na jejich smysl a roli.

Parlamentní shromáždění NATO

Má smysl, aby se 300 zákonodárců z desítek aliančních i partnerských zemí každých šest měsíců scházelo a debatovalo? Nebo by to někdo mohl zpochybnit spíše jako jednu z forem kongresové turistiky...

Konání Parlamentních shromáždění NATO rozhodně smysl má, a to říkám jako nezávislý pozorovatel, jehož role jsem se zde letos poprvé ujal. Z pohledu evropské bezpečnosti jako takové i z pohledu RUSI je dialog mezi Evropany tím hlavním nástrojem pro utváření myšlenek a postojů, které se posléze setkávají, uhlazují a nakonec jsou základem konsenzu. Tato fóra na úrovni zákonodárců jsou proto velmi užitečná, kromě PS NATO existují ještě podobné instituce u OBSE, Rada Evropy nebo ESDA (European Security and Defence Assembly). Smyslem těchto shromáždění je poskytovat národním zákonodárcům mezinárodní náhled na bezpečnostní problémy, o kterých poté musejí rozhodovat ve svých národních parlamentech. Poskytují jim příležitost setkat se se svými kolegy z jiných zemí a získat lepší přehled o pozicích jednotlivých států.

Nyní jste ale sám hned naznačil, že PS NATO je jakoby jen dalším shromážděním složeným z těch samých lidí, kteří sedí i v řadě dalších shromáždění.

Jenže PS NATO se od těch ostatních významně liší. Když se podíváte na strukturu NATO a PS NATO, vidíte, že PS NATO je ve skutečnosti oddělené a nezávislé na samotné Alianci, což je oproti ostatním mezinárodním organizacím podstatný rozdíl – ty mají svá vlastní shromáždění blízce spjatá. PS NATO tedy poskytuje fórum pro debaty a setkání, které by jinak mezi spojenci z NATO neměly jak proběhnout.

Nicméně i tak se přeci spojenci setkávají docela často i při spoustě jiných příležitostí, ať už formálních nebo neformálních. Ministři zahraničí či obrany, hlavy států na summitech,...

To sice ano, ale ta fóra, jež zmiňujete vy, jako setkání ministrů a summitů, se týkají představitelů ministerstev a vlád, kteří zastupují příslušné státy. Kdežto na PS NATO přijíždějí národní zákonodárci napříč politickým spektrem, tedy nejen ti vládní, a to je důležitý rozdíl. Zákonodárci jsou navíc voleni přímo a díky tomu jsou v mnohem bližším vztahu s veřejností než vládní úředníci a musejí se zodpovídat svým voličům. Tato míra odpovědnosti vůči voličům – jimž musíte například vysvětlovat, co NATO dělá – je obrovsky důležitá.

Takže tento blízký vztah mezi zákonodárci a jejich voliči by se měl podle vás ideálně využít také pro veřejnou diskusi o otázkách spojených s NATO...

Jasně to nedávno řekl náměstek generálního tajemníka Francois Bureau. Právě z toho, co a jak vaši politici či zákonodárci o NATO říkají, si vy jako volič vytváříte obraz o tom, co Aliance dělá. Jinak se k tomuto tématu dostanete výjimečně – jen když zaslechnete něco od vládních představitelů a pouze při několika málo příležitostech, například když se koná summit. Proto si trvám na tom, že tato jarní a zimní zasedání PS NATO jsou velmi přínosná jak pro vzájemnou debatu mezi zákonodárci, tak pro informování veřejnosti. Navíc PS NATO, kam přijíždí vysocí představitelé nejen jednotlivých vlád, ale i NATO, OSN atd., je skvělou příležitostí, kdy se zákonodárci a členové národních delegací mohou ptát na konkrétní otázky o věcech, které je zajímají – a získají odpověď od těch nejpovolanějších.

Jsou z těchto shromáždění též nějaké konkrétní výstupy, či je lze popsat jako schůzky lidí, kteří si

vyměňují své názory, aby mohli lépe pracovat, až se vrátí domů?

Já bych nesouhlasil s názorem, že PS je pouze fórum nebo jakási schůze. Na těchto shromážděních vznikají zprávy, které jsou sestavovány národními zákonodárci a jejich delegacemi a které se zabývají specifickými otázkami, například v poslední době kyber ochranou a rolí NATO. Na zasedání se pak odhlasuje, zda zpráva je či není připravena ke zveřejnění. Parlamentární zprávy, jako jsou tyto nebo ty pocházející od shromáždění WEU – EDSA, poskytují velmi detailní, velmi zasvěcené informace, které těží z toho, že u jejich vzniku stojí zákonodárci, kteří jsou součástí oficiálních národních delegací a jsou schopni zapojit do práce na těchto zprávách vysoce postavené a dobře informované lidi z vlády či armády. Tyto zprávy jsou tedy spolu se samotnými zasedáními podstatným výsledkem těchto setkání.

Evropská bezpečnost

Několikrát jsme tu mluvili zároveň o strukturách NATO a strukturách EU. Většina zákonodárců, kteří se PS NATO účastní, pochází ze zemí, které jsou též v EU. Z hlediska zajišťování bezpečnosti jsou však někdy EU a NATO nahlíženy jako vzájemně si konkurující organizace, což byl názor rozšířený svého času především ve Washingtonu. To se nyní zdá se změnilo a USA se svou novou administrativou propracovaly k názoru, že bezpečnostní struktury EU jsou dobrou cestou k posílení samotného NATO. Sdílette tento názor?

Evropané měli vždycky tendenci vykládat si slova Američanů značně symbolicky, ať už šlo třeba o americké velvyslance při NATO či ministry zahraničí. V minulosti najdeme například Madeleine Albright, jak varovala před duplikacemi tváří v tvář poměrně autonomně se vyvíjející Evropské bezpečnostní identitě (EDI), což vyvolávalo obavy z podkopávání evropských pozic uvnitř Aliance. Právě tahle debata nicméně Evropu změnila a stále více zemí si postupně uvědomuje, že jsou členy dvou různých organizací sloužících k odlišným účelům – některé silné stránky mají společné a některé má pouze jedna z nich. Co je na konci této debaty? Dnes tu máme francouzského prezidenta, který prosadil návrat Francie do integrovaného vojenského velení NATO a zároveň během svého předsednictví EU zdůrazňoval roli Evropy. Tento dvoukolejný přístup posilování jak ESDP, tak NATO je založený na překonání představy, že tyto struktury jsou si navzájem škodlivé. Podle mě ta změna tónu, kterou slyšíme přicházet od americké administrativy, je vlastně reakcí na Francií prosazované názory na evropskou obranu. A díky tomu mají tyto i další země nyní menší tendenci k blokování

Foto: Petr Zlatohlávek

Formulace nového Strategického konceptu NATO bude náročná, ale není nemožná, říká Alistair Cameron.

nebo podkopávání NATO na úkor ESDP. Jsou teď v tomto ohledu dospělejší.

A vy byste skutečně Francouzům tu jejich snahu věřil?

Naprosto. Dokladem budiž to, jak brzy prezident Sarkozy se svým rozhodnutím na reintegraci Francie do NATO přišel. Do úřadu nastoupil v srpnu 2007 a nová Bílá kniha obrany a bezpečnosti byla publikována v roce 2008. Jedním z jejích oponentů byl Hubert Védrine, bývalý socialistický ministr zahraničí, který chodil za Sarkozym a říkal mu, že návrat do integrovaného vojenského velení by ohrozil nezávislost Francie a její mezinárodní politiku a posunul by Francii příliš blízko k Americe. To Sarkozy odmítal a naopak reintegraci prosazoval, vydal se dokonce do USA, kde během vřele přijatého vystoupení v Kongresu zdůrazňoval, že Francie je přítelem USA a že do nápravy francouzsko-amerických vztahů je odhodlán značně investovat. Nebyl v tom ale sám, po celou dobu se podobně vyvíjelo myšlení i uvnitř francouzských ozbrojených sil, což nakonec vyústilo ve zmíněnou Bílou knihu, která jednoznačně uvedla, že reintegrace do NATO má na základě nových strategických úvah smysl, přičemž jednak uznává NATO jako spojeneckou platformu a zároveň chce investovat do evropských obranných schopností.

Takže když nyní má NATO Francouze na své straně, jaké hrozby pro evropskou bezpečnost do budoucna zůstávají, tedy z hlediska rozvoje evrop-

ských schopností? Například roztržitost obranného průmyslu, rozdílné obranné priority, atd.

Nemyslím si, že by rozdílné názory byly neslučitelné se společnou obranou. Je pravda, že mezi jednotlivými státy existují poměrně výrazné neshody ohledně toho, jak by evropská bezpečnost a obrana měla vypadat. Dobrou zprávou nicméně je, že už jsme překonali to tradiční rozdělení Evropanů na atlanticisty na jedné straně, a ty prosazující EU jako samostatnou jednotku na straně druhé. Myslím si, že evropská obrana nyní uznává strukturu dvou institucí – NATO a EU – a ví, že obě něco stojí, ale každá má své výhody a tento trend se podle mě dále vyvíjí. Nicméně jsou tu i ta rizika, o nichž jste mluvil. Tyto rozdíly panují hlavně mezi zeměmi, které vsadily buď na EU nebo NATO nebo nijak zvlášť nestojí o to své ozbrojené síly transformovat či dokonce nasadit v nějakém bojovém konfliktu. Lze si toho všimnout např. u operace v Afghánistánu, kde se názory různých spojenců ohledně podstaty celé mise značně liší.

Kde se podle vás tyto rozpory berou?

Domnívám se, že jsou důsledkem rozdílného vnímání důležitosti samotné „tvrdé“ vojenské síly. Evropané v tomto podle mne nejsou za jedno a nyní už to skutečně není o rozdílu mezi Amerikou a Evropou, ale pouze o rozdílech mezi evropskými státy – a to jsou nyní ty země, které musí přitlačit na pilu. Existují státy, které sice značně investují do svých jednotek, jenže je nikde nenasazují, a tak poměr všech jednotek k nasazeným jednotkám je u nich prostě strašný. To je možná způsobeno určitým rozdělením zemí na ty, které se transformovaly rychle, a těmi, které se transformovaly pouze v tom smyslu, že vytvořily expediční a dobrovolné jednotky. Kvůli všelijakým omezením je pro některé země stále obtížné najít dostatek vojáků pro vážnější zahraničí

mise, především pro poskytnutí jejich schopností do bojových operací.

Těžko ale můžete srovnávat velké země s těmi malými...

Samozřejmě. Aliance i Evropané potřebují disponovat různými prostředky – některé země jsou větší, některé jsou menší a debata se vede o tom, jak jedna může spolupracovat druhou a jak pasují do celého rámce. Podle mě byl velmi úspěšný britský model, který zapojil menší státy do mnohonárodního velení. Britové jsou jakýmsi garantem, tvoří rámec, v němž například Dánové nebo Nizozemci působí. Vytváří to jednak interoperabilitu, která je mezi těmito armádami velice silná, a jednak je to také cesta pro vytvoření lepších politických vazeb mezi vládami. Tyto zkušenosti by měly převzít i ostatní státy.

Takže nyní se podle vás rozdíly ve vnímání bezpečnosti a obrany projevují spíše uvnitř Evropy, než mezi Evropou a USA? Pamatujeme si, že když se rozpory mezi Amerikou a Evropou začaly objevovat, byly velice dobře vidět – například během invaze do Iráku. Řekl byste tedy, že tato transatlantická trhlina ve vnímání hrozeb se nyní zavírá?

Myslím, že tento trend byl nastaven francouzskou reintegrací do NATO spolu s paralelním posilováním některých evropských vojenských schopností Velkou Británií. Máme tak dobře nakročeno k pozitivnímu vývoji. Podle mě ještě ale ještě bude potřeba značné úsilí k vytvoření nového Strategického konceptu NATO, který by usnadnil dosahování konsenzu ohledně použití síly a také vytvořil rámec pro vztah NATO a EU. Aliance si bude muset stanovit oblasti, ve kterých bude chtít rozvíjet své aktivity. Rozhodně to bude náročné, ale nikoli nemožné. Každopádně je podle mě ten trend spíše pozitivní než negativní. •

Parlamentní shromáždění NATO

Parlamentní shromáždění NATO (PS NATO, NATO Parliamentary Assembly) je meziparlamentní organizací, která sdružuje vybrané zákonodárce členských států NATO. PS NATO je na Alianci nezávislé. Má konzultativní charakter a jejím cílem je posilovat spolupráci a porozumění mezi státy Aliance. PS NATO bylo založeno 18. července 1955 pod názvem Severoatlantické shromáždění NATO.

PS NATO je pojítkem mezi členy národních parlamentů a představiteli NATO. Nejvyšší představitelé NATO vystupují na pravidelných zasedáních, která se konají na jaře a na podzim. Zasedání se účastní delegáti, kteří pracují ve 4 tematicky zaměřených výborech - ekonomickém, politickém, bezpečnostním a ve výboru pro vědu. Do rozpočtu přispívají vlády nebo parlamenty členských států, náklady na zasedání kryje ze svého rozpočtu NATO.

Členy PS jsou poslanci parlamentů všech členských zemí NATO, celkem zhruba 300 poslanců. Počet za každý členský stát je odvozen od počtu obyvatel státu; členem nemůže být člen vlády.

Kalendárium

Přehled nejdůležitějších událostí druhého čtvrtletí roku 2009

09. dubna 2009 – KOREJSKÉ RAKETY: NATO vyzvalo Severní Koreu, aby se vzdala všech raketových programů. KLDK odpálila raketu dlouhého doletu Taepodong-2, která měla údajně vynést na orbitu komunikační družici. Podle Západu však šlo o test balistické střely.

24. dubna 2009 – LETECKÉ CVIČENÍ: V Náměšti nad Oslavou se konaly největších letecké manévry na českém území – Flying Rhino. Zapojily se do nich britské bojové letouny Tornado, stroje Hawk a vrtulníky s pozemními jednotkami ze sedmi zemí. České letectvo během něj vůbec poprvé vyzkoušelo laserem naváděné bomby.

24. dubna 2009 – AIR POLICING: Čtyři české letouny Gripen odletěly z Čáslavi do Litvy. Od května do konce srpna střežily vzdušný prostor nad celým Pobaltím.

28. dubna 2009 – FESTIVAL AZALEA: V americkém Norfolku se konaly alianční oslavy Azalea. České republika byla poprvé tzv. čestnou zemí festivalu a díky tomu se jeho královnou stala Češka, kapitánka Magdalena Dvořáková.

29. dubna 2009 – NATO A RUSKO: Severoatlantická aliance obnovila formální vztahy s Ruskem. Poprvé po osmi měsících od ruské invaze do Gruzie v Bruselu zasedli velvyslanci 28 členských států a Ruska.

11. května 2009 – NOVÝ MINISTR OBRANY: Martin Barták se stal novým ministrem obrany v přechodné vládě Jana Fischera. Dosud působil jako náměstek své předchůdkyně Vlasty Parkanové.

15. června 2009 – ZMĚNA VELENÍ: Americký čtyřhvězdičkový generál Stanley McChrystal převzal velení nad mezinárodními i americkými jednotkami v Afghánistánu. Donedávna měl na starosti speciální operace v Iráku a právě v Afghánistánu.

17. června 2009 – ZAHRANIČNÍ MISE: Poslanci a den po nich i senátoři schválili vládní návrh zahraničních misí českých vojáků na rok 2010 (viz článek na straně 22).

23. června 2009 – NOVÉ OBRNĚNCE: Armáda ukončila vojenské zkoušky nových obrněných transportérů Pandur. Jestli obrněnce "projdou", dostanou vojáci prvních 17 vozidel ještě do konce letošního roku.

30. června 2009 – NOVÍ GENERÁLOVÉ: Prezident Václav Klaus dnes jmenoval do generálských hodností šest armádních důstojníků a jednoho generála povýšil.

26. června 2009 – POVODNĚ NA MORAVĚ: Armáda pomáhá s odklizením následků povodní na Novojičínsku. Na dvě stovky vojáků ze 72. mechanizovaného praporu z Přáslavic pomáhaly v Jeseníku nad Odrou, který byl zřejmě nejhůře postiženou obcí. •

NEWSLETTER NATOAKTUAL.CZ

pravidelný elektronický souhrn zpráv z bezpečnostní politiky

Redakce natoaktual.cz připravuje již déle než pět let každý den zprávy z oblasti bezpečnostní a zahraniční politiky pro zpravodajský portál iDNES.cz i další média. Narůstající zájem nás v roce 2005 přivedl k myšlence vytvořit produkt, který dosud v českém prostředí scházal – pravidelný přehledně zpracovaný souhrn všeho podstatného, co v této oblasti přinesl uplynulý týden.

Každé pondělní odpoledne Vám proto nabízíme formou newsletteru do Vaší emailové schránky nejen souhrn nejdůležitějších zpráv, ale také výběr nejzajímavějších původních analýz a komentářů.

Newsletter natoaktual.cz je má v současnosti zhruba 1100 odběratelů, jejichž spektrum sahá od pedagogů, diplomatů, mluvčí ministerstev, bezpečnostních expertů až po studenty a laickou veřejnost.

V případě zájmu o více informací či registraci prosím navštivte stránky www.natoaktual.cz nebo nás kontaktujte na emailové adrese info@natoaktual.cz.

Newsletter natoaktual.cz je společným produktem projektů Informační centrum o NATO a natoaktual.cz, jejichž realizátorem je Jagello 2000 za podpory Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

České gripeny nad Pobaltím startovaly i k vojenským cílům

Gripeny byly v Pobaltí zapojeny do alianční mise Air Policing

Lubomír Světnička

Celkem osmkrát se českým pilotům na letišti v litevském Šiauliai nad hlavami rozezněly poplašné sirény k ostrému startu. Při ochraně pobaltských zemí museli Češi s gripeny “nahoru” i kvůli vojenským cílům.

První zahraniční mise českého taktického letectva od 2. světové války skončila. Od počátku května do konce srpna chránily čtyři letouny Jas-39 Gripen v rámci alianční mise Air Policing vzdušný prostor tří pobaltských zemí - Litvy, Lotyšska a Estonska. V ochraně pobaltských republik, které nemají vlastní letectvo, se střídají státy NATO.

“Vyslání bojových letounů do této mise bylo pro Českou republiku velkou výzvou jak po stránce operační, tak i po stránce logistické. Letectvo nemělo od druhé světové války zkušenosti s podobným typem úkolu,” řekl velitel českého kontingentu v Litvě a jeden z pilotů Jaroslav Míka.

Celkem osmi ostrými starty, takzvanými A-Scramble, čeští letci vyrovnali dosavadní statistiku ostrých vzletů nad Estonskem, Litvou a Lotyšskem za období od dubna roku 2004, kdy tyto země vstoupily do NATO.

Jako první si ostrý start nad Pobaltím na vlastní kůži zkusili piloti Roman Svoboda a Jiří Čermák, kteří odstartovali k malému civilnímu vrtulovému letounu s německou imatrikulací. “V konkrétním případě se

jednalo o malé vrtulové letadlo se špatně vyplněným letovým plánem a v té době tam opravu nemělo co pohledávat. Pilot tohoto letadla udělal chybu, kterou řešil místní úřad civilního letectví,” popsal události Míka.

Pro letce v Pobaltí ale po celou dobu platilo jedno důležité omezení. Čeští piloti směli zasáhnout jen proti vojenským cílům, neměli mandát k zásahu proti takzvanému “renegátovi”, tedy například unesenému civilnímu letadlu. “Kdyby se v Pobaltí stalo něco podobného jako 11. září v Americe, můžeme to ze vzduchu pouze monitorovat a nechat je trefit se do těch budov,” konstatoval Míka.

Co je Air Policing?

Pojem air policing (střežení vzdušného prostoru) souhrnně označuje radarový dohled a průzkum vzdušného prostoru s cílem zajištění bezpečnosti dané oblasti. Do tohoto termínu spadá také případné nasazení stíhacího letectva a pozemních systémů protivzdušné obrany při pomoci s identifikací letounů včetně jejich bezpečného doprovodu na letiště, popřípadě zneškodnění hrozby.

Foto: Armáda ČR

Dva gripeny nad Pobaltím: České gripeny od května do září střežily vzdušný prostor nad Pobaltím. Rozšířily tak řady aliančních letounů, které se již do této mise zapojily. Před nimi to byla letadla typů F-16, F-4, Mirage, MiG-29 či MiG-21.

Společná pohotovost

Za účelem střežení vzdušného prostoru na území členských zemí NATO vznikl tzv. společný pohotovostní a integrovaný systém protivzdušné obrany Severoatlantické aliance (NATINADS). Do něj přispívají daty ze svých radarů i aktivními prvky obrany všechny evropské státy NATO dle svých možností.

V NATO, jakožto v kolektivní bezpečnostní alianci, jsou členské státy dle třetího článku Severoatlantické smlouvy povinny se jednotlivě i kolektivně starat o svou schopnost odolat ozbrojenému útoku. V praxi to znamená, že ochrana vzdušných prostorů členských zemí NATO nedisponujících nadzvukovým stíhacím letectvem, nezbytným pro efektivní ochranu, je v rámci NATINADS solidárně zajišťována jinými členskými zeměmi.

Sedm členů NATO bez stíhaček

V současnosti má NATO 28 členů, z nichž 7 nedisponuje vlastním nadzvukovým stíhacím letectvem – jedná se o Albánii, Estonsko, Island, Litvu, Lotyšsko, Lucembursko a Slovinsko. Albánie se po svém nedávném vstupu do NATO rozhodla světit ochranu svého vzdušného prostoru Alianci, Slovinsko je na základě vzájemné dohody chráněno italským letectvem, Lucembursko dle vzájemné dohody letectvem belgickým. Island byl až do roku 2006 chráněn Spojenými státy, ale v současné době se na Islandu střídají až čtyři alianční kontingenty ročně, vždy na dobu 2-3 týdnů, neboť islandská vláda si nepřála kontinuální ochranu.

Ochrana Pobaltí

Ochrana vzdušných prostorů pobaltských států Estonska, Litvy a Lotyšska je od roku 2004, kdy tyto státy vstoupily do NATO, zabezpečována v rámci air policingu pobaltských států ostatními státy Aliance. V historicky první zahraniční misi českého stíhacího

Přehled všech zásahů českých letců

21. květen, 14:28 UTC

První ostrý start dvojice českých gripenů k civilnímu vrtulovému letounu s německou registrační značkou, který narušil bezletové pásmo na hranicích s Ruskem a neodpovídal. Letoun neměl platný letový plán a proto ho středisko řízení letového provozu označilo za neznámý cíl.

8. červen, 9:34 UTC

Češi startují k ruskému vojenskému letounu Iljušin Il-20 nesoucí v kódování NATO označení Coot-A, který ruské letectvo využívá pro radiolokační a radiotechnický průzkum. Stíhači mají za úkol ověřit typ stroje. Letový plán, který má středisko řízení letového provozu k dispozici, je totiž pro transportní letoun Il-18, navíc posádka nedodržuje pravidla letů po tratích civilních letových služeb, když se nad Pobaltím pohybuje bez zapnutého odpovídače. Odpovídač je zařízení, které umožňuje automatickou identifikaci letadla ve vzdušném prostoru pro potřeby řízení letového provozu. Poskytuje základní údaje o letadle včetně kódu letu nebo výšce.

9. červen, 15:28 UTC

Stejně jako v předchozím případě startují čeští piloti ověřit typ letounu, který má obvykle na palubě průzkumné systémy, má podaný letový plán na civilní stroj a letí bez zapnutého odpovídače.

4. červenec, 10:46 UTC

10. červenec, 16:00 UTC

Jako předchozí případ.

5. srpen, 13:06 UTC

Ostrý start k letounu Su-24 s kódovým označením Fencer a transportnímu letounu An-26 s označením Curl. Čeští stíhači odstartovali kvůli ověření typů letounů, protože oba stroje nedodržely pravidla pro civilní trasy, když letěly bez zapnutých odpovídačů. Čeští letci oba letouny sledovali, protože posádky komunikovaly s řízením letového provozu. Letoun Su-24 ruské vzdušné síly využívaly jako útočný letoun a pro námořní průzkum. Stroj je známý tím, že přízemním letem je schopen provádět překvapivé údery.

22. srpen, 8:32 UTC

Start k letounu Iljušin Il-22, v kódování NATO označovaný Coot-B a využívaný jako létající velitelské a řídicí středisko. Posádka nedodržovala pravidla, když stroj letěl bez zapnutého odpovídače. Čeští letci měli za úkol ověřit typ stroje, protože letoun ruského námořnictva měl registraci u civilní letecké společnosti Aeroflot (RA 75528).

25. srpen, 14:28 UTC

Stejně jako při předchozím poplachu startovala dvojice gripenů k letounu Il-22.

letectva byl 20. kontingent této air-policingové mise tvořen čtyřmi letouny JAS-39C Gripen českých vzdušných sil spolu s personálem 75 vojáků. České Gripeny operovaly z litevské základny Šiauliai pod velením Spojeneckého leteckého velitelství umístěného v německém Ramsteinu (Combined Air Operation Centre – CAOC). Prostorem zodpovědnosti čtveřice českých strojů byl tak od 1. května 2009 do 1. září 2009 vzdušný prostor nad územím i teritoriálními vodami Estonska, Lotyšska a Litvy.

Němci přiletěli potřetí

Od března 2004, kdy je NATO zodpovědné za bezpečnost vzdušného prostoru pobaltských států, se v Šiauliai vystřídalo 19 kontingentů ze třinácti zemí NATO. Ten dvacátý, český, byl v září 2009 vystřídán německou Luftwaffe. S třetím nasazením se Německo stane státem s největší účastí na tomto pro Alianci velmi významném úkolu – s Belgií, Dánskem, Norskem, USA a Polskem těsně v závěsu se dvěma vyslanými kontingenty. •

Zahranिční mise AČR pro rok 2010 schváleny. Co se změní?

Vláda i Parlament si tentokrát se schválením zahraničních misí pospíšily

Ivan Zít

Kvůli handlování se schválením zahraničních misí na letošní rok, nad kterým kroutili hlavou lidé u nás i v zahraničí, vláda tentokrát nic neponechala náhodě a na počátku června schválila „Návrh působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v roce 2010“. Krátce poté návrh prošel i Parlamentem, a tak je již nyní jasné, jak budou mise v příštím roce vypadat.

Jak po hlasování uvedl premiér Jan Fischer, „klíčovými slovy byla redukce a koncentrace“. Schválené mise jsou díky tomu dobře vyjednány mezi resorty a mají zajištěné financování i politickou podporu. Působení českých vojáků v zahraničí by celkem mělo příští rok stát do tří miliard korun.

Plán zahraničních misí počítá s tím, že Česká republika bude pokračovat v misi KFOR v Kosovu v rámci Mnohonárodního úkolového uskupení Střed. Tam podle návrhu bude moci působit stejně vojáků jako letos - až 550. Vzhledem k plánovanému stahování aliančních vojáků z Kosova ale zřejmě nebude dosaženo plné kapacity a KFOR tak pravděpodobně přijde o status největší zahraniční mise české armády.

Na téměř stejnou velikost totiž naroste počet českých vojáků v Afghánistánu - až 535 a zde se naopak počítá s vysláním plného počtu. Jejich převážná část bude nasazena v provincii Lógar, kde pracuje český provinční rekonstrukční tým. Na letišti v Kábulu bude nadále působit skupina protichemických expertů, několik specialistů na řízení letového provozu, meteorologů a logistiků.

V provincii Paktija bude mít nově základnu trojice českých transportních vrtulníků Mi-171Š, jejichž vyslání plánovala armáda původně už letos. Nově chce armáda do země vyslat též skupinu instruktorů, kteří se budou podílet na výcviku Afghánské národní armády.

Oproti letošku se naopak Češi nebudou podílet na zabezpečení holandského provinčního rekonstrukčního týmu v provincii Uruzgan a do operace Trvalá svoboda nebudou zapojeni příslušníci 601. skupiny speciálních sil.

Čeští vojáci se zapojí také do mise Evropské unie v Bosně a Hercegovině, nově čeští důstojníci budou působit na britském velitelství evropské námořní protipirátské operace u břehů Somálska. Další vojáci budou plnit roli pozorovatelů v mezinárodních misích například v Čadu či na Sinajském poloostrově.

Schváleno bylo i případné nasazení vojáků do operací Sil rychlé reakce NATO (NRF), a to v počtu do 220 osob v první polovině roku 2010 a do 360 osob v druhé polovině. O jejich nasazení by v případě potřeby rozhodovala „jen“ vláda, a nebudou tak znovu muset projít schvalovacím procesem v Parlamentu.

Jak dodává ministr obrany Martin Barták, díky časovému předstihu bude mít armáda mimo jiné větší prostor pro přípravu a koordinaci vyslání osob i techniky, a tím výrazně zredukuje neefektivitu spojenou s modifikací působení na poslední chvíli.

Včasným schválením podle něj armáda získává jedinečnou možnost koordinovat úsilí s ostatními členy NATO, Evropské unie a OSN a "posílí důvěryhodnost České republiky jako transparentního partnera schopného včas a srozumitelně komunikovat své úmysly v rámci mezinárodních společenství". •

Knihovna IC NATO je bohatší o nové jedinečné publikace

Knihovna IC NATO provedla rozsáhlou akvizici aktuálních publikací

Michal Krutský

Několik desítek nových odborných zahraničních publikací je od srpna 2009 přístupných v knihovně IC NATO v Rytířské ulici. U naprosté většiny publikací z našeho fondu, který čítá již přes patnáct set položek, je knihovna IC NATO jediným místem v České republice, kde jsou tyto publikace veřejnosti zdarma dostupné. Pro čtenáře NQR jsme připravili anotační výběr z těchto publikací. Seznam všech publikací a katalog knihovny najdete na stránce www.natoaktual.cz.

Publikace **Cyberpower and National Security** je výsledkem potřeby vytvořit ucelenou studii o problematice kybersíly a jejího využití v otázkách bezpečnostních zájmů USA. Kyberprostor a kybersíla se v poslední době stávají velmi důležitým aspektem nejen americké, ale i mezinárodní bezpečnosti. Více než 20 expertů z vládních kruhů, think tanků, průmyslu a akademické sféry v knize prezentuje své názory na vývoj moderních technologií, s kterým se objevily i nové otázky pro bezpečnost. Rozšíření možností působnosti mezinárodního zločinu, teroristů a národních států, jejich regulací, využitím kybersíly v oblasti vojenských složek, budoucími výzvami, tím vším se zabývá tato unikátní souborná publikace.

• **Cyberpower and national security** / Franklin D. Kramer (Ed.); Stuart H. Starr (Ed.); Larry K. Wentz (Ed.) -- Washington: National Defense University, Press 2009 -- xxii, 642 s.

Ambicí knihy Wallace J. Thiese **Why NATO Endures** je vystihnout charakter Severoatlantické aliance jako organizace, která jednak nemá v historii aliancí před rokem 1939 obdoby a jednak jako společenství demokratických států, které spolu sice mohou nesouhlasit, ale uvědomují si, že se vzájemně posilují. Autor tak rozčleňuje svou knihu na dvě části. V té první vysvětluje, proč je NATO tolik odlišné od aliancí utvářených v době vzniku moderních států v polovině 17. století. V té druhé se věnuje faktu, že ve větší či menší míře jsou všechny členské státy Aliance liberálními demokratiemi a samotná tato povaha politických systémů umožňuje této organizaci sebereflexi a vývoj.

• **Why NATO endures** / Wallace J. Thies -- New York: Cambridge University Press, 2009 -- xii, 321 s.

Pro všechny zájemce o energetickou politiku je určena publikace **Energy Security and Global Politics** Daniela Morana a Jamese A. Russella. Zabývají se zde strategickým rozměrem energetické bezpečnosti a momentem, kdy se z ekonomické soutěže stává vojenský spor. Nahlíží na vztahy mezi klíčovými producenty a spotřebiteli. Vysvětlují, proč

by energetický trh měl být samoregulující, nikoli samoochraňující, a reflektují pozici Spojených států v tomto vztahu coby vojenské a ekonomické velmoci. Dotýkají se problematiky energetické závislosti a militarizace energetické bezpečnosti, terorismu v zemích Perského zálivu či mocných ruských ropných společností.

• **Energy security and global politics: the militarization of resource management** / Daniel Moran (Ed.); James A. Russell (Ed.) -- Abingdon: Routledge, 2009 -- vi, 252 s.

Vztahy mezi Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí jsou relativně novým fenoménem, kterému je věnována kniha Martina Richarda **The EU-NATO relationship: a legal and political perspective**. Od pádu Sovětského svazu se vztahy mezi EU a NATO dynamicky rozvíjejí a do jisté míry také vyrovnávají. Autor se věnuje 60 letům tradice euroatlantické bezpečnosti, vzniku evropské společné bezpečnosti a obranné politiky (ESDP), důsledkům útoku z 11. září a institucím a vztahům, jejichž prostřednictvím kooperace EU-NATO probíhá.

• **The EU-NATO relationship: a legal and political perspective** / Martin Reichard -- Aldershot: Burlington: Ashgate, c2006 -- xv, 412 s.

Problematikou strategické obrany a atomových zbraní se ve své knize **Strategic Defense in the Nuclear Age** zabývá Sanford Lakoff. Věrný svému historicismu popisuje vývoj strategické obrany od počátku nukleárního věku na konci 2. světové války až po současnost. Na první kapitole, ve které se věnuje zaručenému zničení, navazuje vystřízlivěním aktérů studené války v podobě aktivní obrany (strategie a kontrola zbraní). Třetí a čtvrtou kapitolu tvoří program SDI (The Strategic Defense Initiative) v rámci studené války. Na neúspěšnosti tohoto programu staví autor závěr své publikace, který přibližuje nedostatky klasické teorie raketového štítu v kontrastu s novými hrozbami, na které už tradiční vojenské pojetí nebude stačit.

• **Strategic defense in the nuclear age: a reference handbook** / Sanford Lakoff -- Westport: Praeger Security International, 2007 -- xi, 180 s.

Informační centrum o NATO

Informační centrum o NATO (IC NATO) je jediným specializovaným pracovištěm v České republice tématicky zaměřeným na komunikaci s širokou veřejností nejenom o Severoatlantické alianci, členství České republiky v ní, ale samozřejmě i dalších aspektech bezpečnostní problematiky.

IC NATO bylo otevřeno v Praze v roce 2002 jako první zařízení svého druhu v členských zemích NATO. Zřizovatelem IC NATO je Ministerstvo zahraničních věcí České republiky a provozovatelem je pak od roku 2003 nevládní organizace Jagello 2000.

IC NATO nabízí:

- **zodpovězení dotazů** z oblasti bezpečnostní politiky
- **oficiální publikace NATO** (zdarma k dispozici)
- **vypracování odborných prezentací**
- **všechny české publikace**, které se zabývají problematikou NATO a České republiky
- **aktuální české i zahraniční knihy** týkající se bezpečnostní problematiky
- **multimédia (DVD, CD-ROMy, videokazety)** s odbornou tematikou NATO a možnost jejich shlédnutí
- **periodika** zabývající se NATO, vojenskými, bezpečnostními a mezinárodními otázkami (v tištěné i elektronické podobě)
- **odkazy na zdroje na internetu** (online dokumenty, studie...)

Speciální nabídka pro knihovny a školy:

- **distribuce publikací o NATO, přednášky o NATO, meziknihovní výpůjční služba, rešerše**

Součástí IC NATO je knihovna se studovnou, jejíž fond čítá téměř **dva tisíce** odborných publikací, které tvoří unikátní sbírku. Fond je zaměřen primárně na vývoj NATO v posledních letech a také na aktuální bezpečnostní otázky, boj proti terorismu atd. Většinu fondu tvoří zahraniční publikace. Pro návštěvu knihovny a studium materiálů **není třeba registrace**, stačí knihovnu kdykoli v otvíracích hodinách navštívit. Využívat fondu knihovny lze pouze **prezenčně, knihy se nepůjčují**. Pro práci s knihami jsou k dispozici počítače s přístupem na internet a kopírka. Vyhledávat ve fondu knihovny lze v **online katalogu**.

Informační centrum o NATO

Rytířská 31
110 00 Praha 1
www.natoaktual.cz
info@natoaktual.cz
tel.: +420-221-610-295
fax.: +420-221-610-121

Otevírací doba:

pondělí	9 – 12	13 - 17
úterý	9 – 12	13 - 17
středa	9 – 12	13 - 17
čtvrtek	9 – 12	13 - 17
pátek	9 – 14	